

VALTERI

OTAVIA

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

TUUVE

Loppuraportti

Tuettua verkko-opetusta erityistilanteissa

Tuuve, tuettua verkko-oppimista erityistilanteissa -hankkeessa verkon ja lähiopetuksen oppimisympäristöt yhdistyivät oppimista palvelevaksi kokonaisuudeksi. Hankkeen kohderyhmään kuuluivat sellaiset somaattisesti ja/tai psyykkisesti sairaat lapset, joiden koulunkäynti ei onnistunut lähikoulussa. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke toteutettiin vuosina 2017 - 2019.

Johanna Sergejeff, Harri Mantila & Tiina Pilbacka-Rönkä (2020)

Sisällys

1. Hankkeen lähtökohta ja tavoitteet.....	2
2. Hankkeen taustaa.....	3
a. Koulupoissaolojen yleisyys.....	3
b. Koulunkäynnin ongelmien luokittelua.....	4
c. Luvattomiin poissaoloihin on puututtava nopeasti.....	5
d. Miksi kouluun on vaikea mennä?	6
e. Tukea eri tasoilla	6
3. Hankkeen kohderyhmä.....	8
a. Hankkeessa opiskelleet oppilaat.....	8
b. Koulujen henkilökunta.....	13
4. Hankkeen toteutuminen.....	14
a. Opintojen tukeminen Valterin, Otavian sekä lähikoulun avulla.....	15
b. Opintojen tukeminen etäopetuskonsultaation avulla.....	18
c. Opintojen tukeminen kuntapiloteissa.....	19
d. Muikun kehittämistyö.....	24
e. Henkilöstökoulutusmalli.....	26
f. Kustannushyötyanalyysi.....	27
5. Tiedottaminen ja levittäminen.....	29
6. Hankkeen talous.....	31
7. Palautetta toiminnasta.....	32
a. Palautetta vanhemmilta ja oppilailta.....	32
b. Palautetta ammattihenkilöstöltä.....	34
8. Ajatuksia Tuuvan tulevaisuudesta.....	35
9. Yhteenvedoa ja pohdintaa.....	36

1. HANKKEEN LÄHTÖKOHTA JA TAVOITTEET

Tuuve, tuettua verkko-oppimista erityistilanteissa hankkeessa pilotoitiin sulautuvaa oppimista (blended learning), jossa verkon ja lähiopetuksen oppimisympäristöt yhdistyivät oppimista palvelevaksi kokonaisuudeksi. Mallia kehitettiin sekä kansallisella että kunnallisella tasolla sellaisten kroonisesti koulusta poissaolevien tehostetun tai erityisen tuen oppilaiden kanssa, jotka tarvitsivat räätälöityjä opetusratkaisuja edetäkseen opinnoissaan. Hankkeen toiminta ja kohderyhmä liittyi kiinteästi Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman Vaativan erityisen tuen työryhmän tehtävään, jossa selvitettiin mm. terveydentilaan liittyvistä syistä ilman päättötodistusta jääneiden oppilaiden tilannetta sekä niihin oppilaisiin suunnattuja toimia, joissa oppilas ei saa asetuksen mukaista tuntimäärää opetusta.

Tuuve-hankkeen toiminta alkoi Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella 1.1.2017. Rahoitus varmisti aikaisempien Monni (verkko-opetusta yläkouluikäisille) ja Kolibri-hankkeiden (etäopetuskonsultaatio) sulauttamisen yhdeksi kokonaisuudeksi sekä valtakunnallisen verkko- ja etäopetuksen kehittämistoiminnan jatkamisen. Hankkeessa oli keskeistä lähikoulun, Valterin, Otavian ja Maskun kunnan välinen tiivis yhteistyö ja selkeä työnjako;

- Oppilas säilyi lähikoulunsa oppilaana ja osallistui mahdollisuuksiensa mukaan lähiopetukseen. Yhteysopettaja osallistui oppilaan palavereihin ja tiedon välittämiseen mm. opiskeltavista sisällöistä.
- Valteri vastasi oppilaan verkko-opintojen koordinoinnista, etäohjauksesta ja tukiopetuksesta sekä kuntapilottien ohjauksesta.
- Hankkeessa käytettiin Otavian Muikku-oppimisympäristöä ja siellä olevia kursseja. Hankkeen aikana oppimisympäristöä kehitettiin sekä sisällöllisesti että visuaalisesti palvelemaan paremmin perusopetusikäisten tarpeita.
- Maskun kunnan toimija vastasi opetuksen striimaukseen liittyvästä konsultaatiosta ja ohjannasta.

Tuuvien tuella oppilaalle räätälöitiin hänen tarpeisiinsa soveltuva oppimispolku, jossa hyödynnettiin mm. etäopetusta, ohjauksellista etätukea, verkko-oppimisympäristöjen tarjoamia oppimateriaaleja sekä oman lähikoulun opetus- ja tukipalveluja. Tavoitteena oli aina mahdollisimman pikainen palaaminen oman lähikoulun opetuksen piiriin. Hankkeen osatavoitteet olivat:

1. Valtakunnallisen mallin kehittäminen ja kohderyhmän oppilaiden palveleminen (oppilaaksiottoalueena koko maa). Tällöin oppimispolun tuesta ja organisoinnista vastasi Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri.
2. Kunnallisen mallin kehittäminen ja pilotointi kolmessa pilottikunnassa (Lappeenranta, Nurmijärvi ja Vantaa) lukuvuonna 2017 - 2018 sekä pilotoinnin laajentaminen kolmeen muuhun mukaan tulevaan yksikköön/kuntaan lukuvuonna 2018 - 2019. Tällöin oppimispolun tuesta ja organisoinnista vastasivat kunnat yhteistyössä hankkeen toimijoiden kanssa.
3. Kustannushyötyanalyysi.
4. Oppimisympäristö Muikun (otavanopisto.muikkuverkko.fi) ja sen sisältämien oppimateriaalien kehittäminen palvelemaan paremmin perusopetusikäisiä oppilaita.
5. Visuaalisen HOJKS-mallin rakentamisen osaksi henkilökohtaista oppimispolkua.
6. Opetushenkilöstön koulutus ja perehdyttämispolun rakentaminen ja toteuttaminen yhdessä toimijoiden kanssa.

2. HANKKEEN TAUSTAA

Oppilaat, jotka eivät pysty opiskelemaan lähikoulussaan, joutuvat tavallisesti käymään koulua yksin vähäisellä pedagogisella tuella. Tällaisessa tilanteessa opintojen suorittaminen usein viivästyy tai perusopetuksen päättötodistus saattaa jäädä kokonaan saavuttamatta. Samalla oppilas vieraantuu koulun tarjoamasta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja vertaisnuorten tarjoamista malleista. Digitaalisesti tuettuja oppimispolkuja voidaan hyödyntää tilapäisesti tehostettuna tai erityisenä tukitoimena silloin, kun Suomessa opiskelevaa oppilasta ei pystytä palvelemaan lähikoulun muilla keinoilla. Asiasta neuvotellaan aina sekä huoltajan että koulun kanssa. Tällaisia tilanteita syntyy esimerkiksi silloin, kun oppilaan fyysinen terveys ei mahdollista koulussa opiskelua (esim. syöpään sairastuneet, moniaineallergiset ja leikkauksista toipuvat oppilaat) ja/tai oppilaan psyykkiset ongelmat (mm. ahdistus, masennus, paniikkihäiriö, sosiaalisten tilanteiden pelko) vaikeuttavat koulunkäyntiä.

Tuuve-hankkeen kohderyhmänä oli sekä psyykkisesti että somaattisesti oireilevat oppilaat. Somaattisesti sairastuneita oppilaita autettiin pääsääntöisesti opetusta striimaamalla, kun taas psyykkisesti oireilevat perusopetuksen päättövaiheen oppilaat saivat verkko-opetusta ja -ohjausta sekä käyttivät Otavian Muikku-oppimisympäristöä. Hankkeen aikana kansallinen huomio kiinnittyi entistä enemmän psyykkisistä syistä koulusta pois jääviin oppilaisiin.

2a. Koulupoissaolojen yleisyys

Vaikka koulupoissaolojen yleisyyden kansallinen kartoitus on vielä kesken, vaikuttavat koulunkäyntiin liittyvät ongelmat kuitenkin lisääntyneen viime vuosina (Pelkonen, 2013). Viimeisimmässä kouluterveyskyselyssä kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista vajaalla neljällä prosentilla oli viikoittaisia luvattomia poissaoloja (Halme, Hedman, Ikonen & Rajala, 2018). Keväällä 2017 Etelä- ja Pohjois-Savon alueella tehdyssä kartoituksessa rehtorit ja erityisopettajat kertoivat 175:n perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaan tarvitsevan poissaolojen takia erilaisia räätälöityjä opetusratkaisuja, joilla pyritään varmistamaan päättötodistuksen saaminen. Kun määrä suhteutetaan valtakunnalliseen samojen ikäluokkien oppilasmäärään, puhutaan noin 2 600 oppilaan joukosta vuosittain (Sergejeff, 2017).

Lisääntyneet poissaolot ovat hälytysmerkki, johon tulee reagoida nopeasti. Puuttumalla poissaoloon ja sen syihin mahdollisimman varhain saavutetaan parhaat tulokset myös kansainvälisen tutkimuksen mukaan (Ingul, Havik & Heyne, 2019). Kaltiala-Heinon, Poutasen, Kilkun ja Rimpelän (2003) tutkimuksen mukaan runsaat poissaolot saattavat liittyä erilaisiin terveydellisiin ja psykososiaalisiin ongelmiin, joiden hoitaminen on koulunkäynnin onnistumisen edellytys.

Kouluterveyskyselyssä (Halme ym., 2018) kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten nuoret itse raportoivat, että kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokevista 12 prosentilla oli luvattomia poissaoloja viikoittain. Myös koulukiusaaminen lisäsi riskiä poissaoloihin, sillä säännöllisesti koulukiusatuista 16 prosentilla oli luvattomia poissaoloja. Kiinnittämällä huomiota runsaasti koulupoissaoloihin voidaan tunnistaa ne nuoret, joilla on paljon psyykkistä kuormitusta ja suurentunut riski sairastua mielenterveyden häiriöihin (Kaltiala-Heino ym., 2003).

2b. Koulunkäynnin ongelmien luokittelua

Koulunkäynnin ongelmat (engl. *school attendance problems*) voidaan jakaa karkeasti neljään alaryhmään: koulusta kieltäytymiseen (*school refusal*), ns. lintsaukseen (*truancy*), koulusta vieroittamiseen (*school withdrawal*) ja kouluympäristön syrjäyttämiseen (*school exclusion*) (Inglul, Havik & Heyne, 2019). Koulusta kieltäytyvillä oppilailla ajatus kouluun menemisestä aiheuttaa emotionaalista ahdistusta. Näiden lasten ja nuorten vanhemmat myös tietävät kotiin jäämisestä ja yrittävät saada lapsensa käymään koulua. Koulusta kieltäytyvillä oppilailla ei pääsääntöisesti ole epäsosiaalista käytöstä.

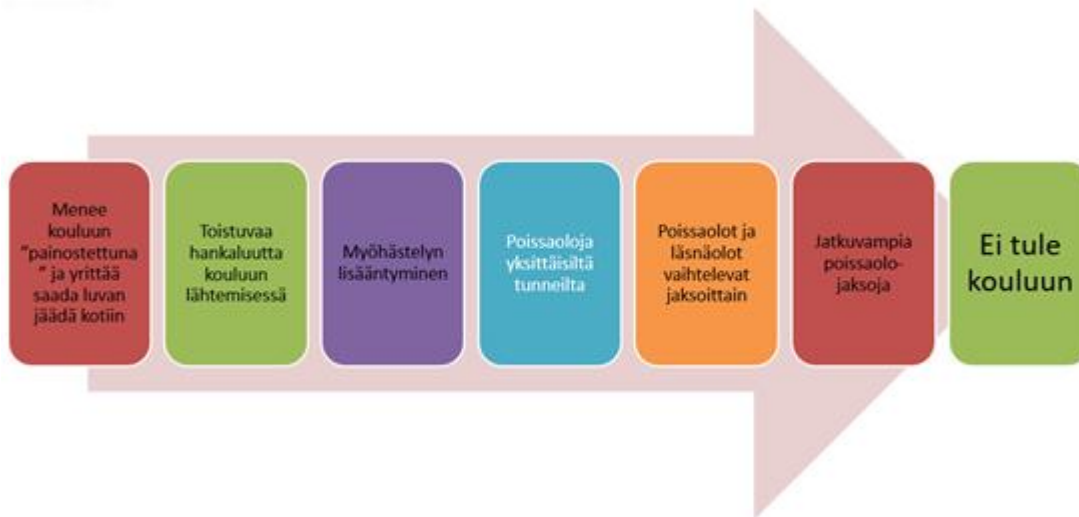
Linsaava lapsi tai nuori saattaa puolestaan viettää koulupäivän kodin ulkopuolella paikassa, jossa on muita kavereita tai hänelle koulua mielenkiintoisempaa tekemistä. Koulusta vieroituneiden ryhmässä koulupoissaolot kietoutuvat vanhemman tai perheen ongelmiin. Lapsi tai nuori saattaa esimerkiksi kokea, ettei uskalla jättää yksin päihdeongelmaista tai mielenterveyden pulmista kärsivää vanhempaansa.

Kouluympäristön syrjäyttämistä oppilaista on puolestaan kyse silloin, kun oppilas käy koulua kotona koulun aloitteesta. Tällainen tilanne saattaa kehittyä mm. silloin, kun oppilas käyttäytyy avoimen aggressiivisesti tai arvaamattomasti. Koulussa saatetaan päätyä lyhentämään oppilaan koulupäivää tai kouluviikkoa, mikäli katsotaan ettei pystytä turvaamaan kaikkien osapuolten turvallista koulunkäyntiä (mm. Kearney, 2018).

Lapsen ja nuoren kiinnittäminen tiiviisti opintoihin ja niissä tukeminen on merkityksellistä, olipa koulunkäynnin ongelmien syynä mikä tahansa. Koulunkäynnin keskeyttäminen aiheuttaa puolestaan haasteiden kumuloitumista sekä koulupolulta syrjäytymistä (Myrskylä, 2011). Sen sijaan interventioiden valitsemisen näkökulmasta on tärkeää erottaa, mistä koulunkäynnin ongelmat johtuvat ja mikä motivoi lasta tai nuorta olemaan pois koulusta.

2c. Luvattomiin poissaoloihin on puututtava nopeasti

Kearney (2018) kuvaa poissaolojen lisääntymistä prosessina (kuva 1.), jossa koulunkäynnin pulmat näkyvät aluksi usein vain kotona, kun kouluun lähteminen käy päivä päivältä hankalammaksi. Vähitellen myöhästelyt aamuisin lisääntyvät ja muuttuvat yksittäisiksi poissaolotunneiksi. Nuori saattaa olla pois tietyiltä tunneilta tai tiettyyn aikaan päivästä tai viikosta. Poissaolojen jatkuessa mahdollisuus siihen, että lapsi tai nuori jää kokonaan pois koulusta, lisääntyy. Samalla kouluun palaamisen todennäköisyys pienenee.

Kuva 1. Poissaolojen lisääntyminen prosessina (mukailtu Kearney, 2018)

Koulun toimijoiden sekä huoltajien kannattaa kiinnittää huomiota tyypillisimpiin koulunkäynnin ongelmia ennakoiviin hälytysmerkkeihin. Tällaisia ovat mm.

- useat luvattomat poissaolot tai myöhästely
- vaikeus palata kouluun loman tai sairauden jälkeen
- poissaolot erityisesti sellaisina päivinä, jolloin on koe, esitelmä tai tietyn aineen oppitunti
- lisääntyneet käynnit kouluterveydenhoitajan luona
- lisääntyneet psykosomaattiset oireet, mm. päänsärky, vatsakipu
- jatkuva yhteydenpito kotiin koulupäivän aikana.

Alttiutta poissaoloihin lisäävät myös trauma tai läheisen kuolema sekä koulun vaihdokset ja nivelvaiheet, kuten esimerkiksi siirtyminen alakoulusta yläkouluun. Joskus alun perin fyysiseen oireeseen (esim. migreeniin tai astmaan) liittynyt poissaolo voi muuttua koulunkäynnin ongelmaksi, vaikka fyysinen oire olisikin hoidossa.

Myös perheen sisäiset ristiriidat ja ongelmat lisäävät poissaolojen riskiä. Olipa poissaoloja laukaiseva tekijä mikä tahansa, aiheuttaa poissaolo aina oppilaalle myös psyykkisiä lisäpaineita (Albano, 2018).

2d. Miksi kouluun on vaikea mennä?

Kun oppilaan poissaolot huolestuttavat, on aluksi tärkeää kartoittaa, mikä vaikeuttaa säännöllistä koulunkäyntiä. Arviointi voi sisältää havainnointia, keskusteluja sekä poissaolotietojen keräämistä esimerkiksi Wilmasta. Lisäksi kartoituksessa voidaan hyödyntää tarkoitukseen laadittua kyselyä. Suomessa on käytettävissä koulupoissaolokysely School Refusal Assessment Scale - Revised (SRAS-R; Kearney, 2002) sekä Koulupoissaolojen oireet ja syyt -kartoitus, Inventory for School Attendance Problems (ISAP; Knollmann, Reissner & Hebeband, 2018). Lisäksi saattaa olla tarpeen selvittää mahdollisia oppimisvaikeuksia, jotka jo sinällään voivat tehdä koulunkäynnistä raskasta.

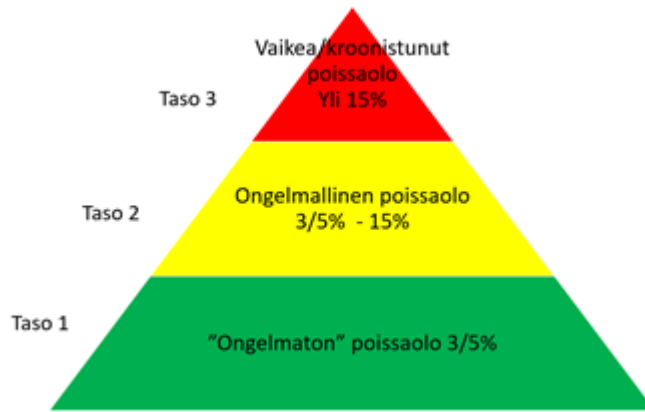
On tärkeää, että syitä selvitetään monipuolisesti, sillä toisinaan ensiksi oletettu syy ei olekaan tärkein. Poissaolojen taustatekijöinä voivat vaikuttaa mm. 1) tarve välttää kouluun liittyviä kielteisiä tunnetiloja tai tilanteita tai oppilaan yleisesti ahdistunut tai masentunut olo, 2) tarve välttää epämiellyttäviä sosiaalisia tilanteita ja arviointeja, 3) tarve hakea huomiota läheisiltä ja 4) tarve hakea tuntuvasti palkitsevia tilanteita koulun ulkopuolelta (Kearney, 2018).

Kartoittamiseen voivat osallistua opettajien ja vanhempien lisäksi mm. terveydenhoitaja, koulupsykologi tai koulukuraattori. Kartoituksen tavoitteena on lisätä oppilaan, perheen ja ammattilaisten ymmärrystä poissaolojen syistä sekä auttaa kohdentamaan tukitoimet oikein. On tärkeää reagoida kaikkiin poissaoloihin ja pohtia niiden vaikutusta koulusuoriutumiseen. Usein poissaoloja lisäävät syyt kietoutuvat toisiinsa ja oppilas tarvitsee tuekseen monialaista yhteistyötä pystyäkseen jatkamaan koulunkäyntiään. Syiden selvittyä tehdään yhteinen suunnitelma, jonka avulla pyritään tukemaan koulunkäyntiä.

2e. Tukea eri tasoilla

Koulupoissaoloihin puuttuminen sekä oppilaisiin kohdistetut toimenpiteet vaihtelevat Suomessa alueittain ja paikkakunnittain eikä kansallisia ohjeistuksia ole tehty. Koulupoissaoloihin puuttumisen toimintamallin tulee olla osa paikallista opetussuunnitelmaa.

Kansainvälisessä tutkimuksessa koulupoissaoloja ja niihin puuttumisen keinoja lähestytään monitasomallin avulla (kuva 2). Mallissa on samansuuntainen ajatus kuin perusopetuksen kolmiportaisessa tuessa: ylemmälle tasolle siirryttäessä ja poissaolojen lisääntyessä tukitoimien määrä ja intensiteetti kasvavat. Poissaolojen prosenttimäärä siirryttäessä tasolta toiselle vaihtelee eri lähteiden sekä käytettävissä olevien resurssien mukaan (Skedgell & Kearney, 2018). Myös tarkastelun taajuus vaihtelee, mutta käytännössä poissaoloja seurataan usein kuukausi- tai jaksotasolla.

Kuva 2. Poissaolojen tasot (Skedgell & Kearney, 2018)

Ensimmäisellä tasolla poissaoloihin vaikutetaan pääasiassa ennaltaehkäisevästi. Muun muassa kiusaamiseen puuttumisella ja yksinäisyyttä ehkäisemällä voidaan vaikuttaa poissaoloihin ennen niiden muuttumista ongelmallisiksi. Virtasen (2016) väitöskirjassa esitellään kolme kouluun kiinnittymisen elementtiä: toiminnallinen, tunneperäinen ja kognitiivinen kiinnittyminen. Koulutehtävien tekeminen (toiminnallinen kiinnittyminen) lisää koulumenestystä, joka puolestaan on yhteydessä tunneperäiseen ja kognitiiviseen kiinnittymiseen (oppilas tietää, että koulunkäynti on tärkeää). Virtasen mukaan hyvän kouluun kiinnittymisen taustatekijöitä ovat mm. hyvät suhteet opettajiin, relevantti opetus sekä oppituntien vuorovaikutuksen laatu. Koulun yhteisöllisyyttä lisäävä toimintakulttuuri kiinnittää nuoret koulunkäyntiin, vaikka nuorella olisi henkilökohtaisella tasolla esimerkiksi psyykkisen terveyden haasteita (Havik, 2015).

Poissaolojen lisääntyessä ja toiselle tasolle siirryttäessä (= ongelmallinen poissaolo) tehdään tavallisimmin erilaisia opetusjärjestelyitä sekä sovitaan yhteisistä pelisäännöistä huoltajien kanssa. Tällöin mietitään mm. miten oppilasta voidaan tukea kouluun tulemisessa tai huolehditaan mahdollisuudesta siirtyä tarvittaessa rauhallisempaan oppimisympäristöön.

Opetusta eriyttämällä saadaan joustoa oppilaan koulupäivään ja opiskeluun. Usein sovitaan myös siitä, että oppilaalla on koulussa nimetty aikuinen, joka tietää tilanteesta ja seuraa sitä tiiviisti.

Haastavinta on saada kolmannella tasolla oleva, kroonisesti koulusta poissa oleva oppilas kiinnittymään takaisin kouluun. Koulujen tavallinen tapa tukea poisjäävää oppilasta on järjestää mahdollisuus opiskeluun pienemmässä ryhmässä esimerkiksi kuntouttavassa luokassa. Mikäli kouluun tuleminen ei onnistu järjestelyistä huolimatta, pyritään oppilaita ohjaamaan itseopiskeluun erilaisten opiskelupakettien ja koejärjestelyjen avulla.

Pedagogisen tuen lisäksi kolmannella tasolla olevat lapset ja nuoret tarvitsevat usein kouluterveydenhuollon palveluja, kuraattori- ja psykologipalveluja sekä muuta monialaista yksilökohtaista tukea. Kolmannen tason oppilaille on kehitelty myös kansainvälisesti erilaisia interventiomalleja, joissa

painopiste on joko yksilöllisessä kuntoutuksessa ja terapiassa tai laajemmassa, myös perhettä ja koulua huomioivassa monitoimijaisessa yhteistyössä. Parhaita tuloksia lapsen tai nuoren hoitoon keskittyvistä malleista on tutkimuksen mukaan saatu kognitiivisen käyttäytymisterapian keinoja hyödyntävissä hoitomuodoissa (mm. Albano, 2018; Heyne, 2018). Suomessa tällaisesta hoidosta huolehtivat pääasiassa erikoissairaanhoidon toimijat. Kroonisesti koulusta poissa olevien oppilaiden auttamista hankaloittaa se, että heidän siteensä kouluun säilyy hauraana moninaisista yksilöllisistä tukitoimista huolimatta. Tuuve-hankkeessa pyrittiin antamaan mahdollisuus opiskeluun sekä somaattisesti sairaille että kolmannen tason kroonisesti poissaoleville psyykkisesti oireileville yläkoulun oppilaille.

1. HANKKEEN KOHDERYHMÄ

Tuuve-hankkeen kohderyhmänä olivat sellaiset sekä psyykkisesti että somaattisesti oireilevat oppilaat, joiden opiskelu lähikoulussa ei syystä tai toisesta ollut mahdollista. Heidän lisäksi hankkeen kohderyhmänä olivat hankkeen tuella opiskelevien oppilaiden huoltajat sekä niiden koulujen henkilökunta (opettajat ja opiskeluhoito), joista oppilaita oli mukana. Kohderyhmään kuului myös mukana olleiden kahdeksan pilottikunnan koulujen henkilöstöä.

3a. Hankkeessa opiskelleet oppilaat

Tuuve-hankkeen tuen piiriin hakeuduttiin kolmea eri reittiä:

1. Nonstop-periaatteella hakeutuivat sellaiset etäopetusratkaisuja kaipaavat oppilaat, jotka tarvitsivat väliaikaisia etäopetusjärjestelyjä sairastumisen vuoksi (=etäopetuskonsultaatio).
2. Mikäli psyykkisesti ja/tai somaattisesti sairas oppilas tarvitsi myös yläkoulun verkko-opetusmateriaaleja sekä jatkuvaa verkko-opetusta ja ohjausta (=verkko-opetus), tapahtui hakeminen huhti-toukokuussa hankkeen verkkosivuilla olevan hakulomakkeen avulla.

Oppilastilanteen salliessa voitiin em. oppilaita ottaa mukaan myös muina aikoina. Käytännössä oppilaita haki mukaan jokaisena hankevuonna varsinaisena hakuaikana enemmän, kuin oli mahdollista ottaa mukaan. Hankkeessa pyrittiin palvelemaan seuraavia oppilaita:

- oppilas opiskeli 8- tai 9-luokan opintoja
- oppilaan oma opiskelumotivaatio oli hyvä ja oppilaalla oli riittävät kognitiiviset sekä toiminnanohjauksen valmiudet
- oppilaalla oli mahdollisuus kotoa ja koulussa saatavaan tukeen
- lähikoulun tarjoamia tukitoimia oli kokeiltu ja ne oli havaittu riittämättömiksi
- oppilas- ja opiskelijahuollon palveluiden kautta oppilas oli ohjattu mm. erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen palveluiden piiriin

3. Kuntapilotin kautta (=kunnan verkko-opetus), jolloin kunnan toimijat valitsivat tuen piiriin soveltuvat oppilaat.

Kolmen vuoden aikana hankkeessa opiskeli valtakunnallisessa ohjauksessa yhteensä 178 oppilasta. Heistä 93 oppilasta sai etäopetuskonsultaatiota ja 85 oppilasta opiskeli verkko-opetuksessa keskimäärin vuodesta kahteen Valterin ohjauksen tuella Otavian Muikku-oppimisympäristössä ja aineenopetusta hyödyntäen. Etäopetuskonsultaatiota saaneita oppilaita oli mukana kaikista perusopetuksen ikäluokista. Verkko-opetuksen piiriin valittiin sen sijaan erityisesti 9-luokan oppilaita, joita valintahetkellä oli 64% oppilaista. Kahdeksaluokkalaisia valituista oppilaista oli puolestaan 29%. Seitsemäsluokkalaisia valittiin mukaan vain poikkeustapauksissa esim. vaikean moniaineallergian takia. Verkko-opetusta saaneista oppilasta noin kolmannes oli poikia ja kaksi kolmannesta tyttöjä. Em. oppilaiden lisäksi hankkeessa oli mukana kuntien verkko-opetuksessa pilottikuntien kokeiluissa noin 50 oppilasta. Kokonaisuudessaan hankkeen tukea sai opintoihinsa 228 oppilasta.

Syy	Määrä
Psyykkiset syyt (ahdistus, masennus tms.)	82 oppilasta
Syöpä, leukemia, kasvain tms.	55 oppilasta
Sisäilmaongelma, astma, allergia	28 oppilasta
Tukiranka- tai luuydinsairaus, reuma	9 oppilasta
Neuropsykiatriset syyt	7 oppilasta
Infektiokierre	4 oppilasta
Muu	2 oppilasta
yhteensä	178 oppilasta
Kuntapilottien oppilaat	50 oppilas
Kaikki hankkeen oppilaat yhteensä	228 oppilasta

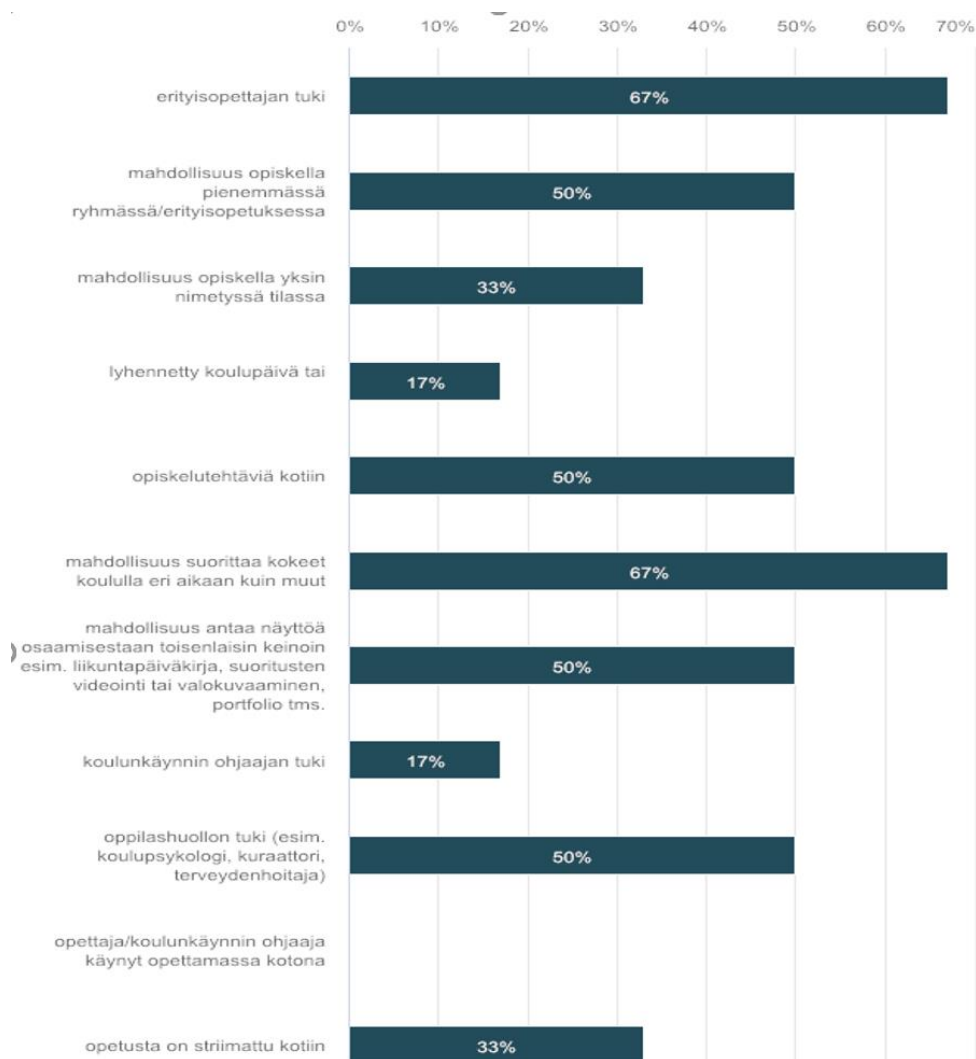
Taulukko 1. Oppilaiden syyt verkko-opintojen tarpeeseen

Yleisimmin etäopetuskonsultaatiota saivat eri tavoin somaattisesti sairaat oppilaat. Verkko-opetukseen osallistuneista sen sijaan suurimmalla osalla oli haasteena psyykkinen oireilu. Taulukkoon 1 on koottu tietoa hankkeen tuella opiskelleiden oppilaiden verkko-opintojen tarpeeseen vaikuttaneesta primaarisyydestä. Monilla oppilailla oli useita haasteita, joiden yhteisvaikutus hankaloitti lähikoulussa opiskelua merkittävästi.

Verkko-opetukseen osallistuneista yläkoulun oppilaista kerättiin taustatietoa vanhemmille suunnatun nimettömän Webropol-kyselyn avulla. Sen mukaan 55% mukana olleista oppilaista oli erityisen tuen ja 18% tehostetun tuen piirissä. Sen sijaan 27% vanhemmista ei osannut sanoa, millä tuen tasolla heidän lapsensa oli. Suurimmalle osalle oppilaista (85%) oli tehty päätös vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta ja noin viidenneksellä oppilaista oppimääriä oli yksilöllistetty. Huoltajien mukaan koulunkäynnin ongelmat alkoivat pääasiassa 7-luokalla (67% kaikista), mutta muutamilla oppilailla vaikeuksia oli näkyvissä jo alakoulun puolella. Verkko-opetukseen osallistuneita oppilaita pyydettiin osallistumaan myös kyselyyn, jossa kartoitettiin oppilaan ajatuksia omasta tilanteestaan sekä koulunkäynnistä. Tästä aineistosta on tekeillä pro gradu –tutkimus Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitoksella.

Kyselyyn vastanneiden huoltajien lapsista 92% oli psykiatrisen erikoissairaanhoidon piirissä. Lisäksi 60% oppilaista oli saanut koulun ulkopuolista tukea lastensuojelun kautta (tukihenkilön tai perhetyöntekijän apua) ja yli puolet oppilaista kävi säännöllisesti terapeutin luona. Huoltajat olivat pääasiassa tyytyväisiä koulun ulkopuolisen avun saatavuuteen.

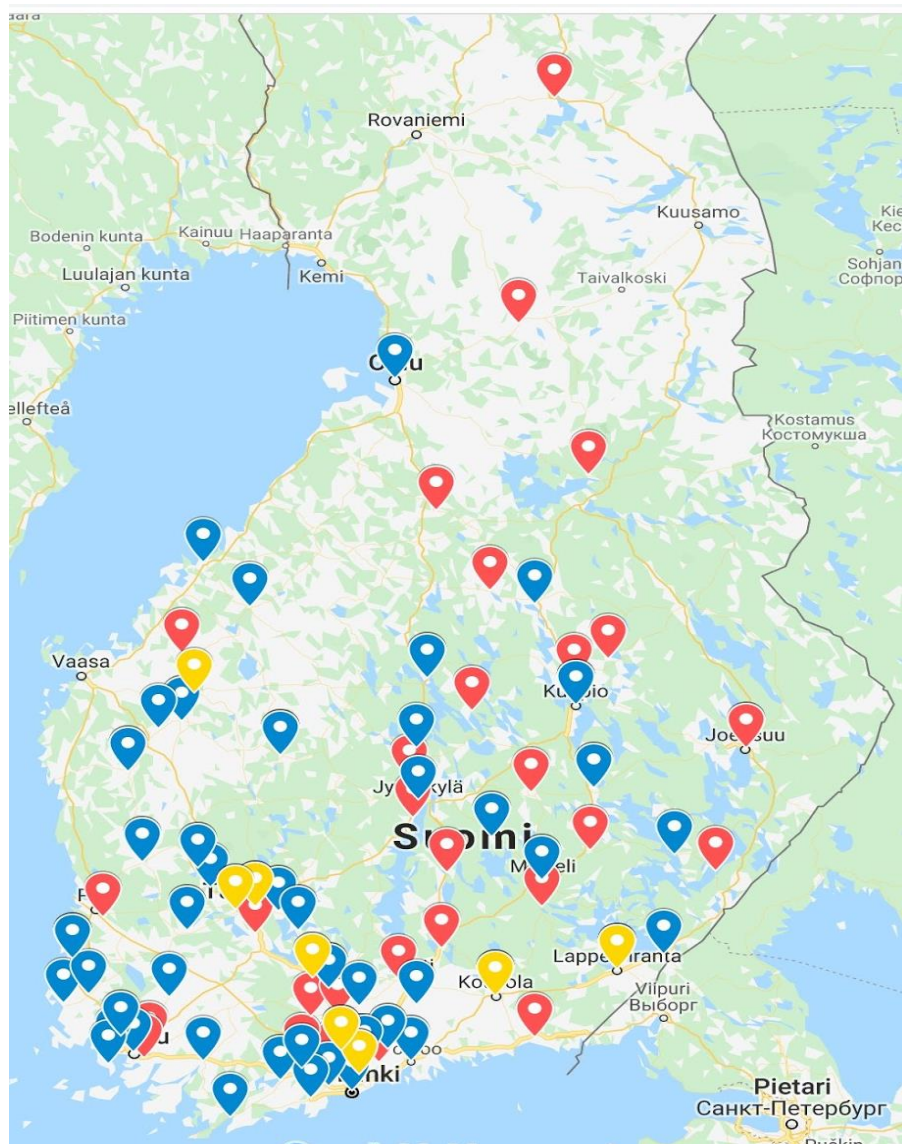
Huoltajilta kysyttiin myös lähikoulun tarjoamista tukitoimista sekä niiden riittävydestä. He raportoivat lastensa saaneen seuraavia koulun tukitoimia:

Kuva 3. Oppilaiden koulusta saamat tukitoimet

Osa kyselyyn vastanneista vanhemmista oli tyytyväisiä koulun tarjoamaan tukeen, joskin toivottiin erityisesti sujuvampaa yhteistyötä koulun ja opettajien kanssa.

Hanke saavutti oppilaita hyvin eri kokoisista kunnista, eri puolilta Suomea. Heitä oli mukana kaikkiaan yli 80 kunnasta (kuva 4).

Kuva 4. Tuuve-hankkeen oppilaat ja kuntapilottien kunnat

Paikkakunnat, joista on ollut mukana verkko-opetuksessa olleita oppilaita

Paikkakunnat, joista on ollut mukana oppilaita etäopetuskonsultaatioissa

Kuntapilottikunnat

3b. Koulujen henkilökunta sekä oppilaiden huoltajat

Hankkeessa mukana olleiden oppilaiden lisäksi kohderyhmään kuuluivat heidän kanssaan työskennelleet lähikoulujen toimijat. Jokaisen oppilaan lisäksi mukana olivat hänen huoltajansa, lähikoulun yhdysopettaja ja rehtori sekä opiskeluhuollon henkilöstöä. Lisäksi toimintaan osallistui joissakin tapauksissa tukihenkilöitä tai nepsy-valmentajia. Jokaista oppilasta kohden oli mukana noin 3 - 5 henkilöä, jotka osallistuivat omalla panoksellaan oppilaan opintojen tukemiseen ja kuntoutumiseen. Lisäksi koulujen henkilöstöä tavoitettiin mm. koulutuksissa, seminaareissa ja kongresseissa sekä levittämällä tuotettua materiaalia printteinä ja sähköisesti.

Kohderyhmänä oli myös kahdeksan kuntapilottikunnan hankkeeseen nimetty opetushenkilöstö. Kuntatoiminta käynnistyi usein koulutustilaisuudesta, jossa kouluakäymättömyydestä ja Tuuve-mallista kerrottiin aineenopettajille ja erityisopettajille. Tämän jälkeen kunta valitsi Tuuve-tiimiinsä 2 - 5 toimijaa, jotka koulutettiin mallin hyödyntämiseen. Nämä toimijat myös tapasivat noin kahdesti vuodessa pilottikuntien kouluissa ja samalla tutustuivat paikallisiin puuttumisen malleihin.

Koska huoltajien merkitys oppilaiden koulunkäynnissä korostuu verkossa opiskeltaessa, toimittiin huoltajien kanssa kiinteässä yhteistyössä. Yhteyttä pidettiin pääasiassa puhelimen, sähköpostin sekä tapaamisen avulla. Lisäksi hankkeessa järjestettiin lukuvuosittain vanhemmille etävanhempainiltoja, joissa vanhemmat saattoivat vaihtaa kokemuksia ja ajatuksia asiaan liittyen. Tällaiset vertaistapaamiset saivat vanhemmilta hyvän vastaanoton ja ne koettiin tarpeellisiksi.

4. HANKKEEN TOTEUTUMINEN

Tuuve-hankkeen päätavoitteena oli luoda sekä alueellisesti että kansallisesti palveleva *sulautuvan* opetuksen pedagoginen malli sellaisille perusopetusikäisille lapsille ja nuorille, joiden opiskelu lähikoulussa ei syystä tai toisesta onnistu. Sulautuvassa opetuksessa (kuva 3.) yhdistyvät lähiopetus, verkossa tapahtuva opetus sekä verkko-oppimisympäristö (mm. Sirén, 2017). Kehittämistoiminnan lähtökohtana oli digitaalisten opetuksen tukipalvelujen tilapäisyys: tavoite oli edistää ja etsiä ratkaisuja, joiden avulla oppilaan paluu takaisin kouluun olisi ollut mahdollinen.

Kuva 5. Sulautuvan oppimisen malli Tuuve- hankkeessa

Jokainen verkko-opetukseen osallistunut oppilas oli kulkenut oman ainutlaatuisen polkunsä kohti sitä tilannetta, ettei opiskelu omassa koulussa enää sujunut räätälöinnistä huolimatta. Ennen verkko-opetuksen aloittamista kouluissa oli tavallisesti kokeiltu monenlaisia keinoja tukea kotiin jäävää oppilasta. Jos tilanne tuntui pitkittyvän ja oman kunnan vaihtoehdot oli kokeiltu, saattoivat aloitteen verkko-opintojen aloittamisesta tehdä joko vanhemmat tai koulun edustajat. Mietittäessä verkko-opintojen mahdollisuutta kartoitettiin poissaolojen määrä ja laatu, koulutaipaleen siihenastinen sujuminen, koulumenestys, koulun tukitoimet, kodin tuki ja mahdolliset oppilashuollon ja eri hoitotahojen toimet oppilaan koulunkäynnin tukemiseksi. Myös oppilaan oma mielipide ja käsitys tilanteesta sekä motivaatio verkko-opintoihin selvitettiin.

4a. Tuettujen verkko-opintojen eteneminen Valterin, Otavian sekä lähikoulun tuella

Valtakunnallisessa verkko-opetusmallissa opiskelleiden 85 oppilaan tuetut verkko-opinnot aloitettiin yhteispalaverilla yleensä oppilaan lähikoululla oppilaan, huoltajien, koulun, Valterin sekä mahdollisesti opiskeluhoollon edustajien kanssa. Palaverissa sovittiin, mitkä kokonaisuudet sopivat suoritettaviksi verkon välityksellä ja mitkä oppiaineet suoritettiin lähikouluun. Palaverissa suunniteltiin opintojen aikataulua ja sovittiin yhteisesti kodin, koulun ja Valterin tukitoimista. Sovitut asiat kirjattiin suunnitelmaan, joka sisälsi henkilökohtaisen yhdistelmän lähiopetusta sekä verkko-opetusta ja -ohjausta. Suunnitelma jaettiin lähikoulun yhdysopettajille ja huoltajille verkon välityksellä.

Suunnitelmaa päivitettiin opintojen etenemisen mukaan säännöllisesti, ja jaetun dokumentin avulla lähipiiri saattoi seurata opintoja. Verkosta saatavan tuen aikana tavoiteltiin aina mahdollisimman normaalia koulunkäyntiä. Oppilasta kannustettiin menemään omaan koulun joissakin aineissa ja joinakin päivinä tai ainakin tapaamaan oman koulun opettajaa säännöllisesti. Taito- ja taideaineet sekä valinnaisaineet ja ohjaus jatko-opintoihin pidettiin aina omassa koulussa.

TUUVUE
TUETTUA VERKKO-OPETUSTA ERITYISTILANTEISSA 9lk
Lukuvuosi 2019-2020, päivitetty 12.10.2019

Oppilas _____
Yhdysopettaja _____

Yleiset lukuvuoden tavoitteet			
9-luokan oppimäärän suorittaminen ja päättötodistuksen saaminen.			

Lukuvuoden opinnot koostuvat seuraavista kursseista ja sovitusta oppimiskokonaisuudesta. Suorittamattomat kurssit ovat **punaista**, tekeillä olevat **vihreitä** ja suoritettavat **mustia**. Omaan koulun suoritettavat oppiaineet on merkitty **sinisellä**. Prosentteissa ensimmäinen luku kertoo suoritettavat arvioitavat tehtävät ja toinen suoritettavat harjoitustehtävät.

Aineet 9lk		suoritus	tilanne arvioitavat/harjoitust.
Englanti ENA6	Ryhmäkurssit 27.8. - 12.10.2018, sovittu tukitunti 31.8., 10.9. sovittu painoalueista, Tehdään tehtävät 4.2., 4.4., 6.3., 8.3., 9.5. Pyydetty arviointia. 22.10. - 17.12.2018	suoritettu (6) suoritettu (6)	60%/83%
ENA7 ENA8			
Ruotsi RUB 5 RUB 6	Ryhmäkurssit + opinnot Muikussa 5.11. - 19.12.2018	suoritettu (6) suoritettu (6)	
Aidinkieli AJS AJS	Ryhmäkurssi + opinnot Muikussa 1.10. - 16.11.2018	suoritettu (7)	50%/71%
Matematiikka MA6 MA7 MA8	Ryhmäkurssit + opinnot Muikussa 20.8. - 5.10.2018 21.1. - 8.3.2019	suoritettu (7) suoritettu (8) suoritettu (7) todistus puuttuu	
Kemia KE3	Tukikurssi + nonstop-kurssi Muikussa Kemiaa ei ole 9-luokalla, suoritettu 8-luokalla kaikilla		

Fysiikka FY3 FY1	Tukikurssi + nonstop Sähköoppi Liike ja työ (ops2005) Sijärjestelmä, perussuureet ja mittaaminen käyty seiskalla, lämpöoppi puuttuu		16%/0%
Biologia BI3	Tukikurssi + nonstop	Suoritettu (6)	
Maantieto GE3	Nonstop ja tehtävä koululta Kurssi avataan yksilöllä 34, itsenäinen opiskelu Muikussa Lisätehtävä koulusta liittyen jääkauteen		92%/100%
Yhteiskuntaoppi YHT1 YHT2	Nonstop		46%/100%
Uskonto	Oma koululle		
Terveystieto TE3 + osa TE1	Nonstop Ok, paitsi ilmiö ihmisoikeudet ei omissa, sen tilalla riippuvuus ja päihteet, nuoret ja päihdekulttuuri. Nämä suoritetaan kurssista Te1 (kpl1)		71%/70%
Liikunta LI	Liikuntapäiväkirja ym. näyttö koulun ohjeiden mukaisesti		13%/23%

Valinnaisaineet		
Kuvataide Kotitalous Musiikki	Koulun ohjeiden mukaisesti	
Oppilaanohjaus/ ammattivalinnan- ohjaus	Oma koululla sovitusti	
Tulevaisuuden suunnitelmat	Lasten ja nuorten parissa esim. Jyväskylän kristillinen opisto	

Sovitut asiat ja tapaamiset
1. koulupalaveri 16.8.2018. Tukipetusta tarvittaessa omalta koululta.
2. koulupalaveri 19.2.2019 klo 16.00

Kuva 6. Tuuven oppimissuunnitelma

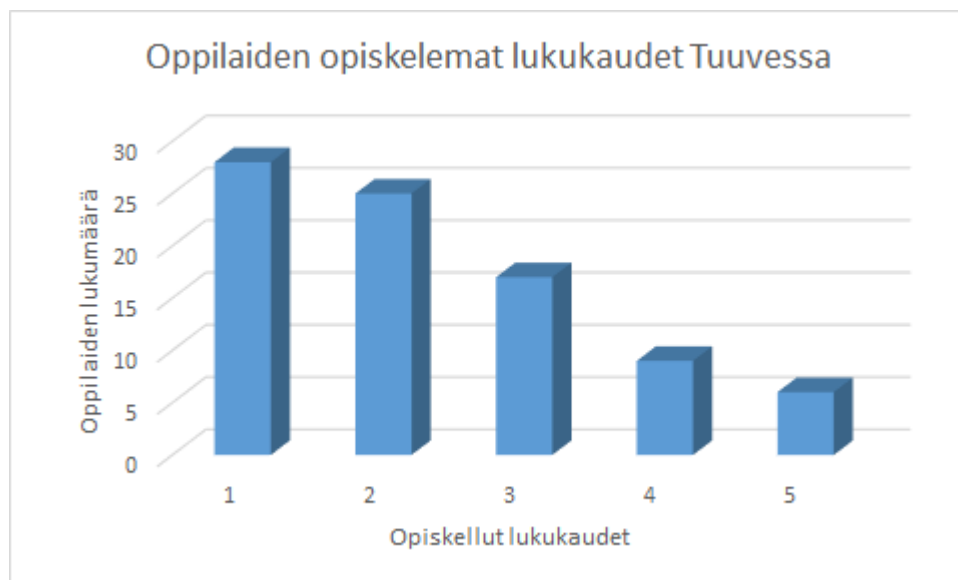
Valterin ohjaavat opettajat vastasivat suunnitelman tekemisestä ja sen viikoittaisesta päivittämisestä sekä yhteydenpidosta oppilaan, kodin, lähikoulun sekä Otavian kanssa. He tapasivat oppilaita verkossa sekä henkilökohtaisesti että pienissä ryhmissä yleensä 1–3 kertaa viikossa. Tapaamiset järjestettiin Adobe Connect -videokokousjärjestelmän avulla, jonka lisäksi yhteydenpidossa hyödynnettiin mm. WhatsAppia. Maanantait aloitettiin verkossa kaikkien yhteisellä viikonavauksella, jossa katseltiin tulevan viikon aikatauluja ja juteltiin mieltä painavista ja ajankohtaisista asioista.

Kuva 7. Verkko-opintojen eteneminen valtakunnallisessa mallissa

Verkko-opinnoissa hyödynnettiin Otavian Muikku-oppimisympäristöä, jonka tunnukset oppilas sai aloituspalaverissa. Muikussa olevia kursseja saattoi suorittaa oman aikataulunsa mukaisesti nonstop-kursseilla tai aikataulutettuna ryhmäkurseilla, joilla Otavian nettiperuskoulun aineenopettajat opettivat sovittuina aikoina. Ryhmäkurssille osallistui tavallisesti 3–10 nuorta, joten sosiaalista kanssakäymistä alettiin opetella taas pieninä palasina, ensin verkon välityksellä. Muikkuun suoritettujen kurssien valmistuessa Otavian aineenopettaja arvioi kurssin. Todistus suorituksesta lähetettiin Valteriin, josta se toimitettiin omaan kouluun ja oppilaalle itselleen. Lopullinen oppiaineen ja lukuvuoden arviointi tehtiin omassa koulussa.

Valtakunnallisessa mallissa opiskelevat oppilaat saivat tukea Tuuve-hankkeen kautta enimmäkseen 1–2 lukukauden ajan. Tämä selittyy sillä, että Tuuveen otettiin pääosin peruskoulun päättövaiheessa olevia opiskelijoita. Jokunen oppilas palasi takaisin lähikouluunsa eikä Tuuveen tukea enää tarvittu. Lisäksi syksyllä 2019 aloittaneet opiskelijat eivät ennättäneet opiskella yhtä lukukautta pidempään, koska hanke päättyi vuoden 2019 lopussa. Viisi lukukautta opiskelleet oppilaat olivat monikemikaaliyliherkkiä oppilaita, jotka tulivat hankkeeseen jo 7. luokkalaisina.

Kuva 8. Oppilaiden opiskelemat lukukaudet valtakunnallisessa mallissa

Verkko-opetushankkeiden valtakunnallisessa mallissa opiskelleista 85 oppilaasta noin 50 oppilasta sai perusopetuksen päätökseen. Heistä 43 oppilasta on jatkanut opintojaan toisella asteella lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai Valmassa. 85:stä hankkeesta aloittaneesta oppilaasta 12 jatkaa opintojaan edelleen verkossa joko oman koulunsa, Valterin tai Otavian tuella ja 15 siirtyi hankkeen aikana takaisin oman lähikoulunsa, Valteri-kouluun tai sairaalakoulun opetuksen piiriin. Joidenkin oppilaiden tämän hetken tilanteesta ei ole tarkkaa käsitystä mm. sijoitusten ja muuttojen vuoksi.

Liisan tarina

Liisan koulutaival oli ollut hankala alakoulusta lähtien. Sosiaaliset tilanteet sekä suuret ryhmät stressasivat tyttöä ja saivat aikaan raivokohtauksia. Ajoittain Liisa kieltäytyi menemästä kouluun. Alakoulu saatiin kuitenkin päätökseen tukitoimien ja joustavan luokanopettajan avulla. Yläkoulussa kuvioihin tulivat yksinäisyys ja masennusoireet. Liisa siirrettiin erityisen tuen piiriin ja hän sai opiskelupaikan pienluokasta. Tukitoimista huolimatta kouluun meno muuttui mahdottomaksi. Tässä vaiheessa tehtiin päätös erityisistä opetusjärjestelyistä ja aloitettiin poissaolojen syiden tarkempi selvittäminen. Todettiin, että Liisalla on autismin kirjon piirteitä, jotka osin selittivät jumiutumista ja hankaluuksia sosiaalisissa tilanteissa.

Masennuksen hoito aloitettiin sekä terapian että lääkityksen voimin. Liisa opiskeli kotona koulusta saatujen ohjeiden mukaisesti ja kävi vain kokeissa koulun tiloissa. Kahdeksannen luokan aikana tehtiin päätös vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta.

Liisan opettaja oli yhteydessä tuetun verkko-opetushankkeen erityisopettajaan ja verkko-opinnot aloitettiin yhdeksannen lukuvuoden alkaessa. Verkossa Liisa tapasi hankkeen erityisopettajaa kahdesti viikossa ja osallistui ryhmäkurseille. Koulutehtävien tekeminen alkoi kiinnittää Liisaa takaisin koulun toimintaan. Erikoissairaanhoidon tuki loi pohjaa eheytymiselle ja pikkuhiljaa Liisa palasi takaisin pienluokkaansa. Lyhennetty koulupäivä auttoi jaksamaan ja osan opinnoista Liisa saattoi edelleen suorittaa verkossa.

4b. Opintojen tukeminen etäopetuskonsultaation avulla

Tuuve - hankkeen kautta annettiin etäopetuskonsultaatiota pääasiassa silloin, kun oppilaan somaattinen sairaus tai moniaineallergia esti häntä osallistumasta koulun lähiopetukseen. Hankkeen aikana ehdittiin auttaa 93 eri tavoin sairastunutta lasta ja nuorta. Lähes kaikissa tapauksissa oppilas opiskeli omassa kodissaan. Sairaalakausojen aikana striimausta käytettiin vain harvoin.

Konsultaatiopyynnöt Tuuvelle tulivat sairaalakoulujen erityisopettajilta, sairaaloiden kuntoutusohjaajilta sekä muutamissa tapauksissa vanhemmilta. Hankkeen kautta tilanteisiin pystyttiin reagoimaan muutamissa päivissä ja apua pystyttiin tarjoamaan nopeasti. Konsultaatiota annettiin puhelimitse, sähköpostin avulla sekä paikallisina konsultaatiokäynteinä, jolloin tekniikan ja käytännön toimivuus kyettiin varmistaa parhaalla mahdollisella tavalla. Käyntien yhteenvetona voidaan todeta, että monella koululla on tarvetta saada käytännön koulutusta opetuksen striimauksen käytännön järjestelyihin.

Opetuksen striimausta järjestettiin sekä yksi että kaksisuuntaisena etäopetuksena. Yksisuuntaisessa etäopetuksessa oppilas seuraa opetusta luokasta osallistumatta siihen itse videokameran ja/tai mikrofonin välityksellä.

Kaksisuuntaisessa etäopetuksessa etäoppilaan oma kamera ja mikrofoni ovat kytkettynä päälle, jolloin hänet voidaan nähdä ja kuulla luokassa. Ääni- ja kuvayhteyden lisäksi etäopetuksessa on käytetty työpöydän jakoa, mikä mahdollistaa sähköisen opetusmateriaalin välittämisen etäoppilaalle.

Pekan tarina

Pekan koulunkäynti keskeytyi, kun hänellä todettiin leukemia. Sairauden ajan koulunkäynnin järjestelyjä alkoivat oman koulun lisäksi järjestelemään sairaalan kuntoutusohjaaja, sairaalakoulun erityisluokanopettaja ja paikallisen syöpäsäätiön työntekijä. Jo sairauden alkuvaiheessa sovittiin, että koulunkäyntiä voidaan tukea sairaalakoulun sekä kotona annettavan opetuksen lisäksi verkko-opetuksella.

Tähän järjestelyyn saatiin tukea ja neuvontaa Tuuve -hankkeelta, jossa selvitettiin koulun ja kodin teknisiä valmiuksia ja neuvottiin, mitä laitteita vastaavissa tilanteissa on onnistuneesti käytetty. Kun laitteet olivat valmiina, Tuuven kautta järjestettiin koululle vierailu. Opettajaa ohjattiin verkko-opetuksessa; mitä asioita on hyvä ottaa huomioon sekä miten luokan oppilaita ja vanhempia voi asiasta informoida. Tärkeintä kuitenkin oli, että verkkoyhteyttä päästiin kokeilemaan käytännössä. Ensimmäiset kokeilut koulun sisällä luokasta toiseen ja sen jälkeen luokasta oppilaan kotiin.

Kun yhteys oli saatu toimimaan, oli luokkakavereiden vuoro ottaa etäyhteys kotona olevaan Pekkaan. Yhteenkuuluvuus ja jälleennäkemisen riemu olivat käsin kosketeltavia. Verkko-opetus palautti yhteyden lasten välille ja kanssakäyminen ja yhteinen opiskelu oli jälleen mahdollista.

4c. Opintojen tukeminen kuntapiloteissa

Yhtenä Tuuve-hankkeen tavoitteista oli kokeilla paikallista verkko-opetusmallia kuudessa kunnassa. Laajan kysynnän vuoksi hankkeeseen valittiin mukaan kahdeksan pilottikuntaa, joiden tavoitteena oli kehittää omia paikallisia mallejaan kouluikäymättömien oppilaiden tukemiseksi. Syksyllä 2017 kuntapiloteiksi valittiin Lappeenranta, Nurmijärvi, Tampere ja Vantaa ja syksyllä 2018 Hämeenlinna, Kouvola, Lapua ja Nokia. Kuntapilottimalleissa Valterin ja Otavian nettiperuskoulun opettajien rooli oli edellä kuvattua toimintatapaa pienempi. Ajatuksena oli, että kunnan omat erityisopettajat, aineenopettajat sekä muut toimijat tukisivat oppilaan koulunkäyntiä Valterin ohjaavien opettajien sijaan. Myös Muikku-oppimisympäristön tehtävät ohjautuivat tarkistettaviksi kuntien nimetyille opettajille eivätkä Otavian aineenopettajille. Näin sekä ohjaus että arviointi saatiin lähemmäksi oppilasta.

Hankkeen aikana kuntapilottien toimijat vierailivat vuorollaan jokaisessa pilottikunnassa. Tapaamisissa annettiin koulutusta pienelle ydinjoukalle ja suunniteltiin kunnan omia toimia kouluikäymättömien oppilaiden tukemiseksi. Kuntapilottitoiminnalla pyrittiin myös tukemaan kuntien omaa erityistilanteiden etä- ja verkko-opetusvalmiutta. Tämä tapahtui sekä auttamalla etäopetuksen teknisessä toteutuksessa että kehittämällä koulujen verkkopedagogista osaamista. Osana toimintaa oli Otavian Muikku-oppimisympäristöön perehdyttäminen sekä oppimisympäristön avaaminen mukana olevien opettajien käyttöön. Kuntapilottien yhteisiä tapaamisia järjestettiin kahdesti vuodessa, keväisin ja syksyisin.

Tapaamisissa tiedotettiin hankkeen etenemisestä, uusista työkaluista ja menetelmistä sekä jaettiin ideoita kouluikäymättömien oppilaiden tukemiseksi. Useimmat kuntapilottikunnat ovat osallistuneet myös VIP-verkoston kouluikäymättömien teemaryhmän työskentelyyn.

Kehittämistyössään pilottikunnat lähtivät eri teille, mikä olikin odotettavaa ja jopa toivottavaa. Osa kunnista lähti kehittämään striimausta ja siihen liittyvää etäopetustoimintaa, mutta useimmat kokeilivat ja ottivat käyttöönsä Muikku-oppimisympäristön. Seuraavassa muutamien kuntien kuvauksia omista kehittämishankkeistaan.

Nurmijärvi, Kai Salmi

Nurmijärvi aloitti Tuuve-pilottikuntana syksyllä 2017. Nurmijärven Urheilupuiston kouluun perustettiin v. 2016 joustava pienopetusryhmä JOPI, jossa opintoja suorittivat oppilaat, jotka olivat kurssipudokkaita tai joilta puuttui opintosuorituksia.

Osalta puuttui peruskoulun päättötodistus puuttuvien suoritusten vuoksi. Osa sai opetusta kotona tai muussa soveltuvassa paikassa, mikäli heillä oli vaikeuksia saapua kouluun psyykkisen oireilun vuoksi. Oppilaat suorittivat aineenopettajien opintopaketteja oman Jopi-luokan opettajan avustuksella.

Opetuksen tueksi ja korvaaviksi suorituksiksi otettiin avuksi Tuuve-verkko-opinnot. Lukuvuonna 2018-19 päättötodistuksen saaneista oppilaista kolme suoritti jonkun Tuuve-opintojakson turvaten päättötodistuksen saannin, yksi oppilaista kahdessa oppiaineessa.

Aikaisempina lukuvuosina Tuuve-opintoja suoritti kaksi oppilasta siten, että puuttuvat osat voitiin korvata esim. puolikkaalla Tuuve-kurssilla. Lukuvuonna 2017-18 aloittajia oli enemmän, mutta kurssit jäivät kesken, koska oppilaita siirtyi toiseen kuntaan tai ko. opiskelutapa ei alun jälkeen osoittautunut toimivaksi tavaksi opiskella. Urheilupuiston koulun Tuuve-kurssit koostuivat lähinnä reaaliaineista (historia, biologia, kemia, fysiikka). Kieliä ja matematiikkaa ei kurssien avulla opiskeltu. Myös Urheilupuiston JOPO-luokalla on käytetty Tuuve-opintoja täydentämään oppilaan päättöopintoja. On selvää, että ko. opiskelumuoto on antanut merkittävän tuen koulupolusta selviytymiselle niille oppilaille, joille koulupolku on syystä tai toisesta ohdakkeinen.

Tampere, Ville Lähdesmäki

Tampereella Tuuve-hankkeeseen osallistuttiin syksystä 2017 lähtien pilotoimalla etä- ja lähiopetusta yhdistävää hybridiopetusta. Pilottiin osallistui yksi koulu, kaksi oppilasta (veljekset) perheineen ja joukko aineenopettajia. Ideana oli tarjota luokahuonekokemus (pedagoginen ja sosiaalinen) fyysisesti kouluikäikäimille oppilaille tietotekniikan avulla. Pilotti kesti oppilaiden yläkouluajan 7. luokan ensimmäisiä viikkoja lukuun ottamatta. Pilotti käynnistyi yllättäen ilman ennakkosuunnittelua tai -valmistelua, kun selvisi, että kaksi koulun oppilasta ei pysty fyysisesti käymään koulua lääketieteellisistä syistä (sisäilma- ja hajusteilyherkkyys, monikemikaaliherkkyys). Ajauduimme tilanteeseen, jossa jouduimme reagoimaan esiintyviin ongelmiin ”jälkikäteisesti” ilman mahdollisuutta kokonaisharkinnalle. Päädyimme ratkaisuun, että osa opetuksesta striimataan (=lähetetään reaaliaikaisesti) omasta koulusta siten, että oppilaat osallistuvat Adobe Connectin välityksellä omasta kodista luokkaopetukseen. Osa opetuksesta puolestaan annettiin Tuuve-hankkeen kautta Muikku-oppimisalustalla.

Oppilaille tehtiin VSOP- ja erityiset opetusjärjestelyt -päätökset, joiden avulla opetukseen saatiin ajallista väljyyttä ja joistakin oppiaineista voitiin antaa vapautus kokonaan (suorittaminen olisi ollut lääketieteellisistä syistä johtuen mahdotonta).

Lisäksi oppilaille tarjottiin tukiopetusta, erityisopettajan palveluja (testejä yms.), koulupsykologin sekä opinto-ohjaajan ”tehostettua ohjausta”, jotta jatko-opintopaikka olisi sellainen, missä oppilaat voisivat opiskella. Tuuve-hankkeen jälkeen Tampereella jatkamme toimintamallin kehittämistä siten, että hybridiopetus olisi laajennettavissa, taloudellisesti kestävää sekä teknologisesti ja pedagogisesti mielekästä.

Vantaa, Sinikka Mustonen

Vantaa aloitti Tuuven kuntapilottina syksyllä 2017. Vantaalla Paja-toimintaa toteutetaan ryhmämuotoisena ja jalkautuvana työmuotona. Vantaalla toimii kolme Paja-ryhmää. Kiinteissä ryhmissä on yhteensä noin 50 oppilaspaikkaa, jalkautuvissa noin 30. Jalkautuva paja pyrkii tavoittamaan kotiin jääneitä oppilaita ja ohjaamaan heitä takaisin koulunkäynnin pariin omiin lähikouluihinsa tai osaksi ryhmämuotoista Paja-toimintaa. Jalkautuvan pajan oppilaat voivat olla 5.-9.-luokilta. Oppilas on yleensä tehostetun tai erityisen tuen piirissä.

Paja -ryhmä on tarkoitettu perusopetuksen päättövaiheessa oleville nuorille, jotka tarvitsevat vahvaa erityistä tukea. Nuoren koulunkäyntiin liittyvät ongelmat ovat kasautuneet ja suurena riskinä on koulupudokkuus. Paja -toiminnan tavoitteena on myös vahvistaa nuoren opiskeluvalmiuksia ja elämänhallintataitoja. Pajatoiminnan moniammatillisena tiiminä toimii erityisluokanopettaja(t), laaja-alainen erityisopettaja, sosiaaliohjaaja ja avustaja. Pajalle hakeudutaan aluekoordinaattorin kautta.

Pajat työskentelevät tiiviissä yhteistyössä muita nuorta tukevien tahojen kanssa. Yhteistyö sosiaalitoimen ja erikoissairaanhoidon kanssa on keskeinen osa toimintaa.

Yhteistyö huoltajien kanssa pyritään tekemään päivittäin. Mahdollisimman välitön ja nopea viestintä huoltajien kanssa luo pohjaa yhteisen päämäärän saavuttamiselle.

Jalkautuvassa työssä pyritään tapaamaan nuori henkilökohtaisesti ainakin muutaman kerran viikossa. Tapaamispaikkana voi toimia koulu, mutta usein tapaamiset ovat esim. kirjastoissa tai nuorisotalojen tiloissa. Vain hyvin äärimmäisissä tapauksissa opetus järjestetään kotona (esim. oppilaan fyysisestä sairaudesta johtuen).

Toimivaa opiskelutapaa haetaan yhdessä nuoren kanssa. Esimerkiksi koulun oppi- ja tehtäväkirjat, erilaiset monisteet, Google Classroomiin kootut tehtäväpaketit tai Otavian Muikku-verkkokurssit voivat toimia oppimateriaalina. Tarkoituksena on osoittaa nuorelle, että hänellä on oppimiseen liittyviä taitoja, ja valaa luottamusta oppivelvollisuuden suorittamiseen.

Hämeenlinna, Tuire Nordman

Hämeenlinnan viiden yläkoulun joukosta alkuun lähdettiin kahdella yläkoululla mukaan Tuuve-hankkeeseen syksyllä 2018. Tuuvea ajateltiin erityisesti hyödynnettävän niiden oppilaiden kohdalla, jotka joutuivat olemaan erilaisista fyysisistä tai psyykkisistä syistä pois koulusta lyhyt- tai pitkäaikaisesti sekä perusopetuksen päättövaiheessa olevia opiskelijoita, joilla oli vaarana peruskoulun päättötodistusta vaille jääminen.

Ennen Tuuve-hanketta kaupungissa oli kouluakäymättömien tuen muotoina pienryhmät, räätälöity koulunkäynti omassa koulussa, kokeilujaksot toisessa koulussa, avo-oppilaspaikat sairaalakoulussa, lähitutor ja kokonaisvaltainen oppilashuollon tuki. Lisäksi myös yhteistyötä tehtiin jo muun muassa nuorisopalveluiden sekä Toppari-toiminnan kanssa (moniammatillinen tiimi).

Tuuvien toivottiin vastaavan koettuihin tarpeisiin, jotka liittyivät räätälöidyn koulunkäynnin tukemiseen eri vaiheissa sekä vahvistavan edelleen kokonaisvaltaista koulunkäynnin tukea tarjoamalla vaihtoehtoisia, yksilöllisiä opiskelutapoja. Lisäksi ajatuksena oli verkko-opintopakettien ja erilaisten opintokokonaisuuksien kerääminen saman järjestelmän alle, josta ne olisivat tarvittaessa hyödynnettävissä laajemmin oppilaiden yksilöllisiin ja suunniteltuihin tarpeisiin.

Verkko-opiskelumahdollisuuksien ohella tavoitteena oli myös etäopetuksen ja etäohjauksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen muun yksilöllisesti suunnitellun opetuksen rinnalle.

Tuuvesta kertyi kokemusta muutaman yksittäisen oppilaan kohdalla eri kouluissa. Osa heistä suoritti jonkin puuttuvan opintokokonaisuuden Tuuvien kautta, osa taas ei pystynyt sitoutumaan Tuuve-työskentelyyn alun hyvän yrityksen jälkeen. Muutaman kohdalla työskentelyssä oli apuna silloinen lähitutor, joka oppilaita tavatessaan hyödynsi käytettävissä olevaa materiaalia. Tuuve tuntuikin toimivan parhaiten nuorten kanssa, joilla oli mahdollisuus lähiopetuskontaktiin esimerkiksi lähitutorin kautta.

Itsenäinen työskentely, työskentelyn suunnittelu sekä voimavarojen käyttäminen opiskeluun kaikinensa tarvitsevat aikuisen tuen tilanteissa, joissa kontakti omaan lähikouluun oli vähäinen tai lähiopetukseen koulussa ei eri syistä ollut mahdollista osallistua.

Tiedottamisesta, koulutuksista ja yhteyshenkilön pedagogisesta tuesta huolimatta Tuuve tuntui jäävän kouluille etäiseksi. Jotta tämänkaltaista toimintaa saataisiin osaksi koulun työkalupakkia, se edellyttäisi avarakatseisuutta koulun toimintatapojen kehittämiseen ja muuttumiseen, sitoutumista innostavaan ja motivoivaan koulun toimintakulttuuriin sekä aikaa perehtymiseen, kokeiluun ja tutkimiseen.

Työ koulupudokkuuden ennaltaehkäisyyn ja koulupolulla pysymiseen jatkuu Hämeenlinnassa Tuuvienkin jälkeen hankkeesta saatuja kokemuksia hyödyntäen.

Lapua, Carita Jussinmäki

Syksyllä 2018 Lapualta Tuuveen ja Muikun oppimisympäristöön tutustui tarkemmin kolme yläkoulun opettajaa erityisluokasta sekä Jopo-luokasta rehtoreiden lisäksi. Tarkoitus oli, että tämä ”ydinryhmä” tutustuu Muikun ympäristöön ja toimii testiryhmänä. Muikun ollessa hallussa ydinryhmällä toimintaa oli tarkoitus laajentaa.

Opettajien ja oppilaiden tunnusten luomisessa oli haasteita, jolloin Muikun käyttöönotto pitkittyi ja koulua käymättömille oppilaille (2) ehdittiin tehdä aiemminkin käytössä olleet ”paketit” tehtävistä, joita oppilas tekee itsenäisesti. Yhden oppilaan kanssa (kieltäytyi opettajan opetuksesta) Muikku nähtiin toimivana oppimisympäristönä ja kokemukset olivat positiivisia.

Vaikka Muikku oppimisympäristönä ei tullut käyttöön siinä laajuudessa, mitä toivottiin, hanke herätti hyvää keskustelua ja Lapualla heräsi ideoita, miten koulua käymättömiä oppilaita jatkossa tuetaan verkkomateriaalin avulla. Kaupungilla on käytössään Googlen oppimisympäristö sekä Tabletkoulu. Näiden mahdollisuuksia tulee miettiä ja lähteä kartoittamaan ensin olemassa olevat materiaalit sekä tehdä tarvittavaa lisämateriaalia, jotta eri luokkatasojen ydinasiat voidaan opettaa myös verkossa. Materiaalien tulisi olla perusasioiden osalta selkokielisiä, jotta myös oppimishaasteiset oppilaat voivat niistä suoriutua.

Syksyllä 2019 todettiin, ettei Muikun käyttöön enää laajemmin lähdetä, koska materiaali muuttui vuodenvaihteessa 2020 maksulliseksi. Tämän sijaan pyritään kehittämään kaupungin omia materiaaleja.

Nokia, Kristiina Latvala

Nokia aloitti Tuuven kuntapilotissa syksyllä 2018. Kuntapilottia koordinoitiin Nokianvirran koulun paja- ja lisäopetuksen yksiköstä. Nokian kaikki neljä yläkoulua ja sairaalakoulu saivat alkuohjeistuksen sekä koulutusta Muikun käyttöön.

Tämän jälkeen koulujen erityisopettajat vastasivat pääsääntöisesti Muikun käyttöön ohjauksesta ja käyttöönotosta. Myöhemmin keväällä 2019 Muikun käyttöön koulutettiin myös lastensuojelulaitoksen opettaja ja työntekijöitä. Tuuvessa on Nokian alueella pilottivuoden aikana opiskellut 12 oppilasta.

Erityisopettajien kokemuksia Tuuven käytöstä kerättiin palautekyselyssä:

- ”Erinomainen työväline kotiin, jos oppilas ei voi syystä tai toisesta olla koulussa”
- Opettajat välttyvät loputtomalta kopiointirumbalta, koska laadukkaat materiaalit ovat netissä valmiina
- ” Ei välttämättä sovi erityisen tuen oppilaalle tai sellaiselle, jolla on paljon toiminnanohjauksen haasteita. Yleisen tuen oppilaalle sopii oikein hyvin kriisin hetkellä.”

- ” Hyvä työväline kotiin, mutta myös hyvä väline vaiheittaiseen integraatioon takaisin kouluun”
- ”Tuuvesta on ollut suuri apu kotityöskentelyssä sellaisella oppilaalla, joka on kiinnostunut oppimaan tietokoneen välityksellä.”
- ”Oppilas käyttää Tuuvea opiskellessaan sairaalakoulussa ja pääsee näin osalliseksi tasokkaaseen aineenopettajien tuottamaan opetusmateriaaliin. ”
- ”...jatkakaa nyt ihmeessä Tuuvea seuraavallekin lukuvuodelle!”

Noin puolessa pilottikunnista koettiin Muikun materiaalien käyttö toimivaksi ratkaisuksi, mutta noin puolet kokivat materiaalin olevan monille oppilaille liian vaativaa. Haasteena olivat myös opettajien asenteet verkossa tapahtuvaa opetusta ja ohjausta kohtaan: perinteisiä opiskelupaketteja monisteineen oli usein tutumpaa toimittaa ja kokeisiin perustuva arviointi tuntui turvallisemmalta.

Mukana olleissa pilottikunnissa saatiin mallinnettua toisenlaista oppimisen tukemisen tapaa, josta tulee varmasti olemaan hyötyä myöhemmässä vaiheessa.

Hankkeen aikana ja sen jälkeen useat muutkin kunnat ovat alkaneet kehittää kouluikäikäymättömien oppilaiden tukea ja opetusjärjestelyjä. Tässä kehittämistyössä Valteri on ollut tiiviisti mukana.

4d. Muikun kehittäminen

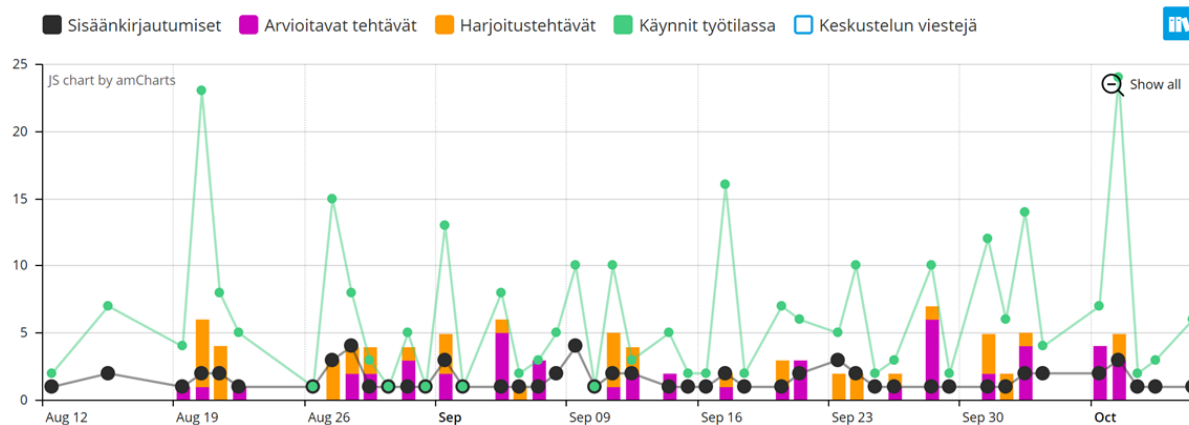
Otavian Nettiperuskoulussa on ollut käytössä aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman (OPS2017) mukaiset oppimateriaalit ja verkkokurssit. Hankkeen aikana tavoitteena oli kehittää em. kurseja paremmin sopiviksi perusopetusikäisille sekä lisätä oppimisympäristöön etenemisen seurantaan helpottavia visuaalisia ominaisuuksia. Ajatuksena oli myös mallintaa jonkinlaista visuaalista HOJKS-lomaketta, joka auttaisi oppilasta paremmin hahmottamaan jo tehtyjen ja jäljellä olevien opintojen kokonaisuutta.

Osa aikaisemmin tuotetuista verkkokursseista sopi hyvin myös oppivelvollisuusikäisten opetukseen, mutta osa kursseista oli sisällöltään huonosti sopivaa. Hankkeen alkaessa ryhdyttiin tuottamaan nuorten perusopetuksen opetussuunnitelman (OPS2014) mukaista verkkomateriaalia.

Hankkeen aikana oppimisympäristö Muikkuun tuotettiin pääasiassa 9-luokkalaisten oppilaiden käyttöön mm. äidinkielen, englannin, ruotsin, matematiikan, biologian kokonaisuuksia. Kurssien tuottaminen jatkuu hankkeen päättymisen jälkeen.

Materiaalien kehittämisen lisäksi itse oppimisympäristöä kehitettiin vastaamaan paremmin nuorten opiskelutarpeita. Muikku-oppimisympäristöön lisättiin visuaalisia ominaisuuksia, joiden avulla oppilaan opintojen etenemisen seuranta selkeytyi ja oppilaan oli helpompaa seurata omaa edistymistään. Sen sijaan visuaalisen HOJKS-lomakkeen kehittämistyö ei yrityksistä huolimatta onnistunut toivotulla tavalla, vaan päädyttiin käyttämään aiemmin kuvattua Google Driveen tehtyä jaettua suunnitelmapohjaa.

Seurantainformaation lisääntymisen myötä ohjaajan mahdollisuus reagoida tuen tarpeeseen nopeutui. Ohjaaja pystyi mm. seuraamaan oppilaan työskentelyä ja tehtävien tekemistä reaaliajassa (kuva 9). Lisäksi opettajat aikatauluttivat kursseilla etenemistä aiempaa vahvemmin sekä ns. poluttivat etenemistä kursseilla. Tällöin oppilaan oli helpompi edetä omien tavoitteidensa mukaisesti.

Kuva 9. Muikku-oppimisympäristön ohjaajan näkymä

Hankkeen aikana Valterin ohjaavat opettajat sekä Otavian aineenopettajat tapasivat oppilaita säännöllisesti verkon välityksellä, Adobe Connect -yhteydellä. Tapaamisia oli yksilökohtaisesti, pienryhmissä sekä suuremmissa ryhmissä. Tapaamisilla oli useita funktioita: a) oppilaiden keskinäinen vertaistuki (mm. maanantaiset viikonavaukset), b) opiskelun yksilöllinen ohjaaminen (yksilötapaamiset) sekä c) aineenopetus (ryhmä- ja tukikurssit).

Näiden tapaamisten aikana mukana olleet toimijat ottivat käyttöön erilaisia verkkopedagogisia työkaluja, joilla mahdollistettiin mm. oppilaiden keskinäinen kommunikaatio tapaamisen aikana.

Hankkeessa opiskelleet oppilaat suorittivat Muikku-oppimisympäristössä yhteensä 464 kurssia. Näistä hankkeen kustannuksiin meni 444 kurssia ja näiden lisäksi keväällä 2017 suoritettiin 20 kurssisuoritusta, jotka oli laskutettu jo aiemman hankkeen aikana.

Hankkeessa pidettiin yhteensä 31 ryhmä- ja tukikurssia sekä Otavian aineenopettajien että Valterin opettajien toimesta. Lisäksi tuotettiin 10 kokonaan uutta perusopetusikäisille soveltuvaa kurssia Muikkuun. Muikku-oppimisympäristöä muokattiin visuaalisemmaksi sekä selkeämmäksi niin opettajien kuin oppilaidenkin toiveiden pohjalta mm. suoritusten osalta sekä siten, että ohjaaja näkee graafista kirjautumiset sekä tehtyjen tehtävien määrät. Lisäksi sisältöjä muokattiin paremmin perusopetusikäisiä palveleviksi. Myös kurssien poluttaminen eri arvosanoja tavoittelevia oppilaita varten on edennyt.

Kuntapilotteja varten Muikkuun luotiin ns. opinto-ohjaajan rooli, jolla pystyttiin määrittelemään sopivat näkymät Muikussa oppilastaan ohjaavalle opettajalle. Muikkuun aloitettiin myös ns. organisaatiotason määrittely, jonka avulla jatkossa voidaan paremmin erotella Muikkua käyttävät organisaatiot toisistaan sekä mahdollistaa organisaatioiden autonomisempi omien käyttäjäoikeuksien ja kurssien hallinnointi.

Tämä ominaisuus on pian tulossa käyttöön. Hankkeen aikana luotiin tähän välivaiheeseen sopiva malli kuntien kanssa toimimiseen. Google Sheetsillä luotiin kurssien tilauslomake, jonka täyttämistä tuli ilmoitus Otaviaan aina uusista tilauksista. Näin kaikki tarvittava tieto saatiin kootusti yhteen paikkaan.

4e. Henkilöstökoulutusmalli

Yhtenä Tuuve-hankkeen tavoitteista oli kehittää koulutusmalli verkko-opetusta toteuttavalle henkilöstölle sekä pilottikunnissa että Valterin sisällä. Hankkeessa suunniteltu, pilottikuntien toimijoille suunnattu koulutus koostui kolmesta moduulista: luennot (1-2), Muikun kiertoajelut (3) sekä konsultaatiopalvelu tarvittaessa. Koulutusmodulit voitiin toteuttaa joko lähiopetuksena tai verkossa etäopetuksena.

Hankkeen aikana luennot toteutettiin pääasiassa lähikoulutuksina ja niistä vastasivat Valterin työntekijät. Muikun kiertoajelut toteutettiin verkon välityksellä Otavian henkilöstön toimesta. Konsultaatiot hoidettiin pääasiassa verkkovälitteisesti yhteistyössä Valterin ja Otavian kesken.

Kuva 10. Tuuven henkilöstökoulutusmalli

Valterin osalta Tuuve-hankkeessa oli eri vaiheissa mukana ohjaavia opettajia neljästä eri toimipisteestä. Heidän kauttaan hankkeen toimintamallia jalkautettiin kolmeen toimipisteeseen (Onerva, Mikael ja Mäntykangas). Lisäksi tietoa toiminnasta levitettiin verkossa Valterin sisäisesti koulutusväyläkoulutusten avulla. Opetuksen striimaukseen liittyvää osaamista pyrittiin lisäämään Valterin sisällä yhteisten oppilastapausten kautta. Tämä toteutui Maskun ja Mäntykankaan välillä. Hankkeen aikana Valteriin perustettiin kouluikäymättömien oppilaiden tilanteeseen keskittyvä työryhmä, jossa on jäseniä jokaisesta toimipisteestä. Vuoden 2020 aikana tavoitteena on levittää tietoa ja osaamista sekä kouluikäymättömyyden teemasta että Tuuven toimintamallista jokaiseen toimipisteeseen.

4f. Kustannushyötyanalyysi

Tuuve -hankkeen yhdeksi tavoitteeksi oli asetettu kustannushyötyanalyysin tekeminen kohdekunnassa. Tämä osoittautui kuitenkin hankkeen toimintakausi, rahoitus ja muut tavoitteet huomioon ottaen liian työllistäväksi tehtäväksi. Niinpä päädyttiin kuvaamaan yhden oppilaan mahdolliset kehityspolut sekä niiden kustannukset.

Hankkeessa oppilasta tuettiin sekä verkkovälitteisesti että oman koulun livetapaamisilla. Lisäkustannuksia muodostui suoritetuista verkko-kursseista, verkko-opetus- ja ohjausresursseista sekä koulutapaamisista. Kustannushyötyä lähdettiin selvittämään Matin oppilastapausten kautta. Matti suoritti hankkeessa yhdeksättä luokkaansa. Hän teki verkossa 15 kurssia ($15 \times 150\text{€} = 2250\text{€}$), tapasi ohjaajaansa viikoittain verkossa ($40 \text{ vkoa} \times 70\text{€} = 2800\text{€}$) sekä kaksi kertaa lukuvuodessa tukiryhmätapaamisissa ($2 \times 385\text{€} = 770\text{€}$). Yhteensä Matin kustannukset hankkeelle olivat 5820 euroa. Tässä käytetyt hinnat ovat niitä, joilla palvelua myydään kunnille hankkeen päättymisen jälkeen.

Mitä Matin kustannus yhteiskunnalle olisi ollut, jos hänellä ei olisi ollut projektin tukea?

Matin polku alkaa hänen siirtyessään yläkouluun. Tällöin Matti alkoi olla pois koulusta ja mm. kiusaamiseen puututtiin useita kertoja. Matti vaihtoi koulua, mutta tilanne jatkui ennallaan. Matti käy kouluterveydenhoitajalla (54€) ja saa lähetteen nuorisopsykiatriselle poliklinikalle, jossa hänelle tehdään neljän tapaamisen aikana neuropsykiatrinen tutkimus ($4 \times 206\text{€} = 824\text{€}$). Asperger-diagnoosin saatuaan Matille suositellaan vuoden hoitojaksoa nuorisopsykiatrisella poliklinikalla. Kustannukset yhteensä 878 €.

Polku 1.

Matti käy 9-luokan aikana hoitojakson nuorisopsykiatrisella poliklinikalla (10700€/vuosi) ja suorittaa samanaikaisesti opintojaan Monni Online-hankkeen tukemana omassa koulussaan (5820€). Matti saa

henkilökohtaista tukea Nepsy-valmentajaltaan (600€). Hän saa päättötodistuksen ja siirtyy Valman kautta opiskelemaan ammatilliseen oppilaitokseen. Kustannukset yhteensä 17 120€.

Polku 2.

Matin koulunkäynti on keskeytynyt runsaiden poissaolojen vuoksi nuorisopsykiatrisesta avohoidosta huolimatta. Matti siirtyy hoidettavaksi nuorisopsykiatriselle osastolle kuukaudeksi (1 4200€) ja jatkaa koulunkäyntiään kahden vuoden ajan sairaalakoulussa avohoidossa (76 000€). Päättötodistuksen saatuaan Matti jää kotiin. Kustannukset yhteensä 90 200 €.

Polku 3.

Matin koulunkäynti on keskeytynyt runsaiden poissaolojen vuoksi eikä hän motivoitu käymään nuorisopsykiatrisessa avohoidossa. Tehdään lastensuojelutarpeen selvitys, jonka seurauksena Matti sijoitetaan lastensuojelulaitokseen kunnes hän täyttää 18 vuotta, n. 2 vuodeksi (187 000€). Sijoituksen aikana Matti saa valmiiksi päättötodistukseen vaadittavat opinnot ja jatkaa toisella asteella. Kustannus yhteensä 187 000 €.

Tuuve hankkeessa kehitetty malli tarjoaa tietynlaiselle oppilasprofiilille kustannustehokkaan tavan saada peruskoulu päätökseen. Tässä esitetty Matin tarina on pääosin todellinen. Hintaero yhteiskunnalle yhden oppilaan osalta on edullisimman ja kalleimman kustannuksen välillä on 169 880€. Koska jokainen oppilas on yksilö ja tarinoita on tuhansia, on vaikeaa laskea yleispäteviä kustannusvaikutuksia. Kattavan kustannushyötyanalyysin tekeminen hankkeen vaikutuksista olisi mielenkiintoista ja tärkeää, mutta vaatisi runsaasti lisäresursseja. Oheisessa raportissa on eritelty erilaisia variaatioita ja hintoja syrjäytymiselle ja lastensuojelun asiakkuuksille aina 1.2 miljoonaan euroon asti:

https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-eskusliitto/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf

6. TIEDOTTAMINEN JA LEVITTÄMINEN

Hankkeen alkaessa laadittiin viestintäsuunnitelma, jonka pohjalta hankkeen viestinnässä käytettiin monipuolisesti eri viestintäkanavia. Kokonaisuudessaan voidaan sanoa, että ymmärrys kouluikämyttömyydestä ja siihen liittyvästä problematiikasta on merkittävästi lisääntynyt hankkeen toiminta-aikana. Hankkeesta tiedotettiin mm. seuraavasti:

Kuntatapaamiset

Hankkeen toiminnasta käytiin kertomassa sekä pilottikunnissa että erityisesti hankkeen loppupuolella myös muista kunnallisen kehittämistoiminnan aloittamisesta kiinnostuneissa kouluissa ja kunnissa. Yhteensä eri puolille Suomea tehtyjä tapaamisia järjestettiin kolmen hankevuoden aikana kuusi kappaletta.

Tiedottaminen verkossa

Hankkeelle luotiin omat kotisivut osoitteeseen www.tuuve.fi, jossa kerrottiin sekä hankkeesta yleisesti että ajankohtaisista siihen liittyvistä asioista. Hankkeesta tiedotettiin myös toimijoiden kotisivuilla (Valteri, Otavia) sekä Valterin sisäisessä tiedotuskanavassa (Vintra) sekä toimijoiden FB-sivuilla.

Printit

Hankkeesta laadittua yleisesitettä jaettiin tapaamisissa sekä tapahtumissa. Hankkeen ”kirjanmerkkiä” käytettiin käyntikortin tapaan yhteystietojen antamisessa.

Hankkeesta tehtiin myös A1-kokoinen juliste sekä rollup, joita hyödynnettiin mm. messuilla. Lisäksi toteutettiin ja painettiin Koulua käymätön oppilas –opas sekä printtinä että verkkoversiona suomeksi ruotsiksi sekä englanniksi (<https://vip-verkosto.fi/materiaalit/koulua-kaymattomat-lapset-muuta-materiaalia/>).

Artikkelit

Hankkeeseen liittyviä artikkeleita julkaistiin seuraavissa julkaisuissa: Erityiskasvatus kevät 2019, Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, NMI-Bulletin syksy 2019, Lapsen maailma sekä artikkeli lines Palmun toimittamaan kirjaan Takaisin kouluun - Koulua kouluakäymättömille 2020.

Tapahtumat ja koulutukset

Hankkeen toimijat osallistuivat aktiivisesti alan tapahtumiin, seminaareihin ja kongresseihin kertoakseen hankkeen toiminnasta ja saaduista tuloksista. Tällaisia tapahtumia ovat mm.

- Oppimisen Fiesta, Helsinki
- Sisukkaasti koulupolulla –hankkeen tilaisuudet Mikkelissä ja Kuopiossa
- Itä-Suomen Oppimisen tuen päivät, Joensuu ja Kuopio
- Perhehoitoliiton päivät, Jyväskylä
- Tervareitti-seminaari, Oulu
- Educa, Helsinki
- Nuori 2017, 2018 ja 2019 seminaari, Tampere, Turku
- Vatti K –hankekoulutus, Helsinki
- Valtakunnalliset OPO-päivät, Jyväskylä, Turku
- Oppimisen Tuen Foorumi, Tampere
- ITK-konferenssi, Hämeenlinna
- Valtakunnalliset sairaalaopetuksen päivät
- Autismin talvipäivät, Jyväskylä
- Kouluakäymättömien teemaseminaari, Helsinki
- INSA, International School Attendance Networkin kansainvälinen konferenssi, Oslo
- Valterin Nettikahvilat verkossa

Lisäksi toiminnasta on kerrottu eri yhteyksissä Opetus- ja kulttuuriministeriössä, Pohjoismaisessa ministerineuvostossa, Opetushallituksen kouluakäymättömien teemaryhmässä sekä VIP-verkoston tilaisuuksissa kansallisesti. Valtakunnallisen vaativan erityisen tuen Tuvet -hankkeen kautta levitetään tietoa opettajankoulutukseen sekä opettajien täydennyskoulutukseen.

7. HANKKEEN TALOUS

Hankkeen taloushallinnosta vastasi Maskun kunta, jolle sekä Valteri että Otavia lähettivät puolivuositain laskun toteutuneen toiminnan mukaisesti. Laskuissa oli eriteltyinä henkilöstökulut ja muut menot. Kustannusraportointi on toimitettu asianmukaisesti ministeriöön muun raportoinnin yhteydessä.

8. PALAUTETTA TOIMINNASTA

Sekä mukana olleilta lähikoulujen opettajilta että Tuuven tuella opiskelleiden oppilaiden huoltajilta pyydettiin palautetta toiminnasta Webropol-kyselyn avulla keväällä 2018 ja 2019.

8a. Palautetta huoltajilta ja oppilailta

Huoltajilta saatu palaute oli pääasiassa positiivista. Moni heistä koki, että verkko-opiskelu turvasi erityistilanteessa heidän lapsensa mahdollisuuden koulunkäyntiin. Taulukkoon 3. on koottu huoltajien antama palaute hankkeen keskeisimmistä toiminnoista. Kotona opiskeleva oppilas tarvitsee verkossa tapahtuvan ohjauksen lisäksi usein myös paljon vanhempien käytännön tukea, joka kuormittaa perhettä enemmän kuin lapsen opiskeleminen ikätovereidensa mukana lähikoulussa. Verkossa annettu aineenopettajien ja erityisopettajien tuki koettiin tärkeäksi. Samoin oppimisympäristön koettiin soveltuneen opiskeluun hyvin. Vanhemmat tukivat palautteen mukaan lapsiaan mm. seuraavilla tavoilla:

“Koulunkäyntiin, läksyihin, aikatauluihin, päivittäisiin toimiin liittyvää apua ja runsaasti henkistä tukea ja kannustusta”. “Kannustusta ja motivointia tehtävien tekoon, konkreettista neuvomista joissain tehtävissä.”

	Keskiarvo (asteikolla 1 - 4)
Opiskelun tukeminen on kuormittanut muuta perhe-elämää.	3
Olisimme toivoneet enemmän tukea verkko-opintoihin.	2,3
Aineenopettajien pitämät verkkokurssit ovat auttaneet lapseni opinnoissa.	3,4
Hankkeen erityisopettajien etätuesta on ollut apua lapseni opinnoissa.	3,6
Verkkokurssit ovat soveltuneet lapsemme opintoihin	3,4

Taulukko 3. Vanhempien palautetta hankkeesta

Vanhemmilta pyydettiin myös toiveita ja kehittämisajatuksia koulunkäynnin tukemiseksi. Tärkeimmäksi koettiin lähikoulun toimijoiden asenne ja halua auttaa oppilasta vaikeassa tilanteessa.

“Asioihin on puututtava välittömästi ja tukea tarjottava heti. Tietoa annettava vaihtoehtoisista opiskelutavoista, koska kaikki eivät pysty opiskelemaan samalla tavoin. Nuorta pitää kuunnella ja tukea, taustalla voi olla paljon muutakin, kuin haluttomuus opiskeluun. Nuorten pahoinvointi lisääntyy ja näkyy, mutta nuoren tukeminen ja kuunteleminen/välittäminen avaa monta asiaa. Taustalla voi olla ahdistuneisuus tai muu häiriö, josta ei pääse kuin ammattiauttajan avulla ja vanhemman tuella ja ymmärryksellä eteenpäin, vaikka prosessi voi olla pitkä.”

Erityisen tyytyväisiä oltiin hankkeessa tuotettuun materiaaliin mm. Koulua käymättömät oppilaat - oppaaseen. Lisäksi pidettiin arvokkaana sitä, että kohderyhmän asiat nostettiin esille ja että hankkeen avulla levitettiin tietoa kouluakäymättömien oppilaiden ongelmista ja ratkaisumalleista kansallisesti.

Laten tarina

16 vuotias poikamme, jolla on aspergerin oireyhtymä, ei pystynyt enää käymään peruskoulua. Hän oli vaihtanut useasti koulua, mutta sopivaa koulua hänenkaltaisilleen ei ole tarjolla. Asberger-nuoret tarvitsevat rauhallisen oppimisympäristön, jossa ei ole liikaa aistilyherkkyyttä rasittavia tekijöitä. Poikamme psyykinen tila oli huono, kun aloitimme kotiopetuksen ja hän pääsi opiskelemaan Tuuve-projektiin mukaan.

Poika suoritti ruotsin, matematiikan ja äidinkielen Muikussa, muut oppiaineet opetin hänelle kotona. Oman koulun opettajat antoivat meille listan koko vuoden tehtävistä. Kokeet hän suoritti koululla terveydenhoitajan tiloissa. Hän suoritti 2-4 oppiainetta kerrallaan 4-8 viikon ajan, jonka jälkeen oppiaineet vaihtuivat.

Tuuve-projektiin mukaan pääseminen oli meille todella tärkeää. Sieltä saatu tuki auttoi minua jaksamaan haastavassa tehtävässä lapseni opetuksessa ja motivoinnissa.

Myös nuoren oma koulu suhtautui positiivisesti Tuuveen. Oppiaineet jotka hän suoritti Otavan opiston kursseilla olisivat olleet minulle liian haastavia opettaa. Otavan opiston opetus oli osittain suunnattu aikuisille, joten erityisnuorelle tuotti välillä vaikeuksia ymmärtää opetusta ja tehtävienantoa.

Poikamme on nyt 18 vuotias ja käy Valma-linjaa. Hän on hakenut yhteishaussa datanomiopintoihin ammattioppilaitokseen.

Tietokoneet ovat hänen intohimonsa ja hän on hyvin lahjakas visuaalisessa hahmottamisessa, joten tulevaisuus näyttää hyvältä, mikäli riittävät tukitoimet saadaan järjestymään. Ilman projektia ja oman peruskoulun rehtorin ja erityisopettajan hyvää asennetta nuori ei olisi suorittanut peruskoulua.

As-nuoren äiti

Hankkeessa opiskelleilta nuorilta palautetta kerättiin sekä verkkotapaamisten yhteydessä että kaksi kertaa järjestetyssä nuorisofoorumissa. Myös nuoret arvostivat avuliasta ja ymmärtävää asennetta niin lähikoulussaan kuin verkko-opinnoissaankin. Tärkeänä pidettiin luottamuksellista ja turvallista suhdetta opettajiin olivatpa he sitten lähellä tai etänä.

Annelin kirje

“Muutin uuteen kaupunkiin seiskaluokan puolessavälin. Oiskohan ollut kasiluokalla kun tulin tähän hankkeeseen mukaan. Omassa koulussa koulunkäynti sujui aika huonosti, poissaoloja tuli jonkin verran. Paniikkihäiriön takia en pystynyt käymään koulussa paljoakaan. Viiltelin välillä itseäni ja isäni oli minusta ja minun mielenterveydestä ja koulunkäynnistä hyvin huolissaan. Tuuve hankkeeseen pääseminen helpotti koulunkäyntiä tosi paljon kun oli semmonenkin vaihtoehto.

Käytännössä se tarkoitti sitä että ei tarvinnut käydä koululla niin paljon ja voi tehdä juttuja netin välityksellä.

Ja se helpotti tosi paljon mielenterveyttä kun ei tarvinnut jokapäivä ahistua siitä kouluun menemisestä.

Viiltelykin loppui. Tein ekan viikonlopun aikana bilsan kurssin. Se oli jotenkin vaan pakko silleen tehdä nopeesti se autto ihtee. Kun ei ollut niin paljon hommaa. Vähän ehkä oli joo näyttämisen halua...

Todellakin suosittelen!! auttoi pääsemään peruskoulun läpi. Ilman projektia en ois varmaan päässy ikinä peruskoulua läpi. Oisin varmaan jääny kotiin vaan, ihmettelemään. Sain päättötokarin puolivuotta ”normaalialia” myöhemmin ja kai sitä jonnehii pitäis hakkee. Kai se on pakko.

emmätiä...

Kiitos kun oot ollut tukena...

8b. Palautetta ammattihenkilöstöltä

Hankkeen aikana tehtiin kiinteää yhteistyötä myös lähikoulujen opettajien, sairaaloiden kuntoutushenkilöstön sekä muiden oppilaiden lähipiiriin kuuluvien ammattilaisten kanssa. Webropol-kyselyyn osallistuneista opettajista 80% oli sitä mieltä, että hanke ja verkko-oppimisympäristö palveli koulua hyvin tai erinomaisesti. Heidän mukaansa verkko-opiskelumahdollisuus edesauttoi opintojen etenemisessä ja päättötodistuksen suorittamisessa.

“Suuri merkitys. Lapsi on saanut uskoa siihen, että suoriutuu peruskoulusta sairaudestaan huolimatta ja saanut vaihtoehtoisen tavan suorittaa opintoja kotoa käsin. Tätä myötä usko oppimiseen on kasvanut ja myös kouluuntulon kynnyks madaltunut.”

“Tuuvessa opiskelevan oppilaan kannalta on päästy lähelle toimivinta mahdollista järjestelyä, vaikka toki aina on ikävää, kun ei voi opiskella täysipainoisesti luokkakavereiden kanssa. Yleisellä tasolla on paljonkin ratkaistavia haasteita niin opetuksessa, arvioinnissa kuin lapsen/nuoren kasvun tukemisessa oppilailla, joille koulunkäynti tuottaa haasteita.

Suurimmat haasteet ovat useimmiten moniammatillisella tasolla ja tarvittavien moniammatillisten linkkien puuttumisella. Koulujärjestelyt ovat haastavat, mutta räätälöitävissä.”

Opettajien näkökulmasta toiveena oli sujuvampi tiedonkulku erityisesti siirtymävaiheissa sekä toimivampi monialainen yhteistyö. Myös huoltajien esittämät toiveet näyttäytyivät koulun suuntaan välillä epärealistisina.

“Koko ajan oli sellainen riittämätön olo. Sovimme monista tukitoimista, mutta ne tuntuivat kuivuvan kasaan, koska oppilaalla oli jo poissaolojakin niin paljon. Aikaa kului, eikä opiskelu tuntunut edistävän mihinkään. Monet opettajat kokivat, että heitä syyllistettiin ongelmista ja opiskelun etenemisen hitaudesta.”

Opetuksen striimauksen osalta korostui opetuksen tekniseen toteutukseen liittyen käytettävissä olevat laitteet sekä oppimisympäristöön liittyvät tekijät.

“Hienoa, että olet päässyt jalkautumaan kouluille. On tärkeää, että koulut ovat saaneet tarvitsemaansa käytännön ohjausta etäopetusasiassa. Etäopetus käsitteenä alkaa olla tuttu, mutta käytäntöön saattaminen vielä joskus kestää.”

6. AJATUKSIA TUUVEN TULEVAISUUDESTA

Hankkeen aikana tietoisuus kohderyhmän ongelmista ja palvelujen tarve kasvoi merkittävästi.

Opetushallituksen sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämässä Vaativan erityisen tuen VIP-toiminnassa kouluakäymättömien oppilaiden asia nostettiin yhdeksi kansalliseksi painopistealueeksi. Mallien, tutkimuksen, koulutuksen ja suositusten koordinoitua varten nimettiin kansallinen teemaryhmä. VIP-verkoston sekä ko. teemaryhmän toiminnasta löytyy lisätietoa osoitteesta www.vip-verkosto.fi.

Opetushallituksen ja Valterin yhteiseen Oppimisen tuen puhelinneuvontapalveluun tulee viikoittain useita puheluita kouluakäymättömien oppilaiden opettajilta ja huoltajilta. Oppimisen tuen neuvonnassa on voitu ohjata kysyjä Tuuve-hankkeen piiriin ja olemme voineet tarjota ohjauskäyntiä, materiaaleja ja koulutusta aiheen tiimoilta. Joka puolella on ollut lisääntyvässä määrin tarpeen saada tietämystä ja kokemusta kouluakäymättömien oppilaiden problematiikkaan.

Hankkeessa kehitetty tuettu verkko-opiskelumalli jatkaa osana Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin sekä Otavian yhteistoimintaa. Verkkokurssit ovat hankkeen jälkeen käytettävissä CC-lisenssein.

Toimintamallin käyttöön on koulutettu yläkoulujen toimijoita sekä pilottikunnista että myös laajemmin valtakunnallisesti. Koska mallille on kysyntää, jatketaan siihen liittyvää jalkauttamistyötä myös hankkeen päättymisen jälkeen julkisoikeudellisena maksupalvelutoimintana.

Oppilaitoksilla/kunnilla on mahdollisuus tehdä sopimus Otavian kanssa verkko-oppimisympäristön käytöstä. Oppilaitokset voivat valita kahdesta eri vaihtoehdosta:

1. Oppilas suorittaa kursseja Otavian Nettiperuskoulun Muikku-oppimisympäristössä Otavian opettajien ohjauksessa. Arviointi ja kurssitodistus tulee Nettiperuskoulusta.
Hinta 150€/kurssi
2. Oppilas suorittaa kursseja Muikku-oppimisympäristössä oman koulunsa opettajan ohjauksessa.
Hinta 15€/kurssi/oppilas

Myös Valterin verkko-ohjausta ja tukea on mahdollista ostaa kouluikäymättömän oppilaan tilanteen kartoittamiseksi ja opintojen tukemiseksi. Valterista on myös mahdollista tehdä ohjauskäyntejä koululle kouluikäymättömän oppilaan tukemiseksi.

Hankkeen päätyttyä Otavian opettajien ohjauksessa opiskelee seitsemän oppilasta (vaihtoehto 1) ja 25 kuntaa on tehnyt sopimuksen Muikku-oppimisympäristön ja materiaalien käytöstä (vaihtoehto 2).

Otaviassa jatketaan myös oppivelvollisille soveltuvien oppimateriaalien tuottamista sekä oppimisympäristön kehittämistä. Valteri tarjoaa puolestaan etäopetusta ja -ohjausta viidelle Otavian verkkokurssija suorittavalle (vaihtoehto 1) oppilaalle.

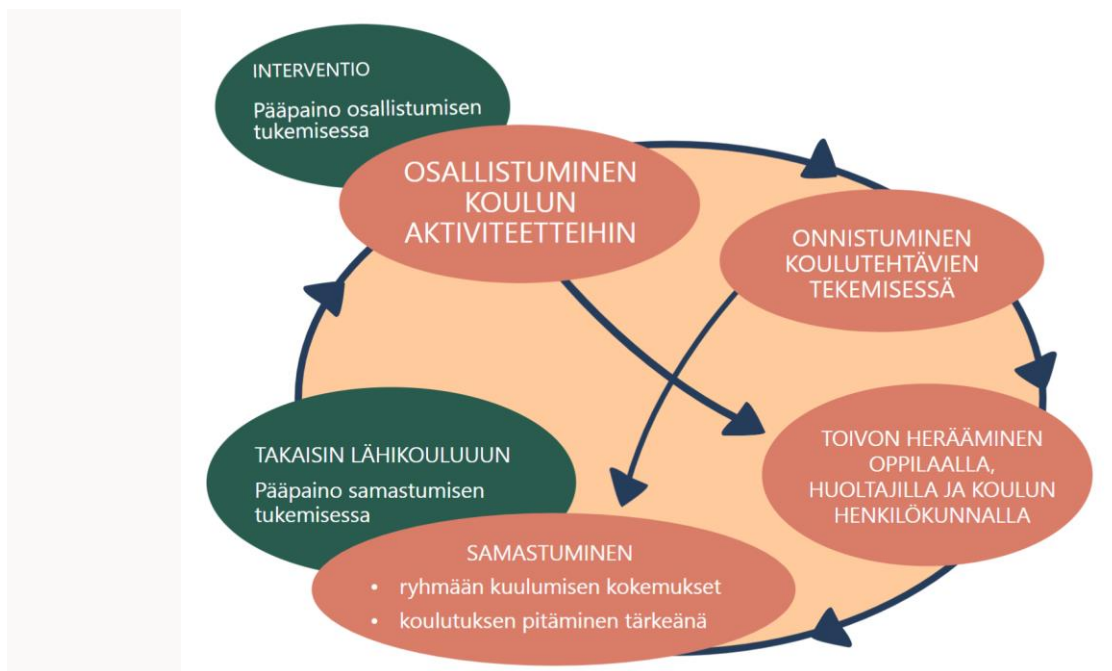
10.YHTEENVETOA JA POHDINTAA

Syytä tai toisesta koulusta poissaolevat oppilaat ovat nousseet VIP-toiminnan yhdeksi painopisteistä kaikilla viidellä Erva-alueella. VIP-teemaryhmän toimesta on aloitettu Opetushallituksen rahoituksella pikainen kartoitus tämän hetken tilanteesta ja siihen liittyvää tietoa saadaan keväällä 2020. Joissakin suurimmista kunnista tehdään myös puuttumismalleihin ja tukitoimiin liittyvää kehittämistyötä. Valitettavasti tätä työtä ei koordinoita missään ja toive kansallisille linjauksille on suuri. Ruudun (2019) väitöstutkimuksen mukaan sisäänpäin oireilevat oppilaat jäävät usein vaille tukitoimia ja opettajat kokevat puolestaan Ojalan (2017) mukaan, että heillä on vähemmän keinoja ja koulutusta auttaa tätä kohderyhmää.

Kansainvälisen tutkimuksen mukaan tässäkin asiassa varhainen puuttuminen on erityisen tärkeää. Kroonisesti poissaolevien oppilaiden paluu takaisin kouluun vaatii monialaista yhteistyötä ja räätälöityjä koulunkäynnin ratkaisuja. Tuuve-hankkeen tavoittena oli luoda tuetun verkko-opetuksen malli kroonisesti poissaolevien oppilaiden tukemiseksi takaisin kouluun. Siinä opintojen tekemisen kynnystä madallettiin verkkopedagogisin menetelmin ja tavoitteena oli kiinnittyminen takaisin lähikouluun. Mukana oli myös suuri joukko somaattisen sairauden vuoksi kotona koulua käyviä oppilaita, joiden tilanne opiskeluun tarvittavan tuen osalta vaati erityisjärjestelyjä.

Hanke päättyi 31.12.2019. Sen puitteissa autettiin noin 230 somaattisesti ja/tai psyykkisesti sairasta oppilasta. Hankkeen tuella opiskelleista perusopetuksen päättövaiheen oppilaista suuri osa sai päättötodistuksen ja jatkoi opintojaan toisella asteella. Tulos oli erittäin hyvä ja onnistumiseen johtaneita syitä etsittiin teoriasta yhdessä yliopistotutkijoiden kanssa. Yksi selitys hyvälle tuloksille saattaa löytyä partisipaatio-identifikaatio –teoriasta (Virtanen 2020):

Oppilaan kouluikämyttömyys on haastava tilanne oppilaalle itselleen, hänen perheelleen sekä koulun henkilökunnalle. Tähän stressaavaan tilanteeseen puuttumalla voidaan herättää toiveikkuutta toimijoissa. Kuvassa 11. on esitetty teoreettinen lähtökohta ja tuen toteuttamiseen liittyvä työnjako.

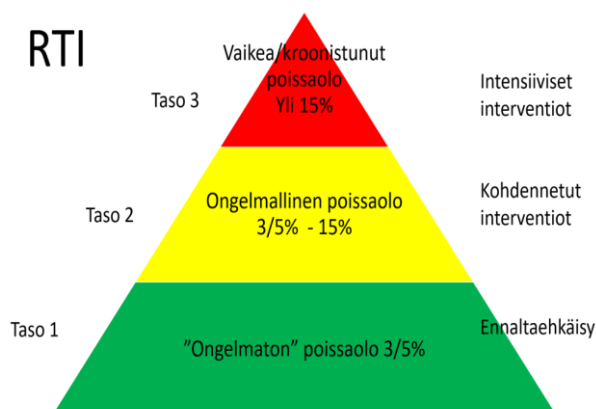
Kuva 11. Osallistumisen ja samaistumisen kierto (Finn, 1989; Finn & Zimmer, 2012 muk. Virtanen 2019)

Kuvassa nähdään, miten oppilaan osallistuminen koulun aktiviteetteihin lisää onnistumisen kokemuksia sekä herättää toivoa. Toivo edistää samaistumista ja samaistuminen osallistumista. Vihreät pallot kuvaavat niitä konkreettisia toimenpiteitä, joilla oppilaan koulua käymättömyyteen pyritään vaikuttamaan. Tuuve-hankkeessa interventiona toimi tuettu verkko-opetus. Olennaista oli, että interventiolla pyrittiin ensisijaisesti lisäämään oppilaan osallistumista tehtävien tekemiseen. (Virtanen 2020). Näin lähes puhtaasti pedagogiikan keinoin voitiin lisätä mukana olleiden oppilaiden, huoltajien sekä koulujen toivoa sekä onnistumisen kokemuksia. Nämä puolestaan edesauttoivat opintojen suorittamista joko verkossa tai paluuta omaan lähikouluun.

Tuuve-hankkeen päätyttyä toivon heräämisen sijaan huolenamme on, että kroonisesti poissaolevat, sairaat oppilaat jäävät yksin kotiin suorittamaan koulujen antamista tehtäväpaketeista ilman systemaattista

pedagogista tukea. Palveluiden muututtua maksulliseksi näyttää siltä, että ne eivät tavoita oppilaita enää yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Siksi olisikin tärkeää pohtia mahdollisuutta etäopetuspalveluiden maksuttomuudesta erityistilanteissa.

Poissaolojen ennaltaehkäisemiseksi sekä poissaolevien oppilaiden tukemiseksi takaisin kouluun olisi kansallisen kehittämisen näkökulmasta myös tärkeää:

- Ennaltaehkäisevän toimintakulttuurin kehittäminen sekä systemaattinen poissaolojen seuranta jatkotoimenpiteineen (taso 1)

- Kohdennettujen interventiomallien kehittäminen ja kokeilu koordinoidusti (taso 2)

- Kuntien monialaisten toimintamallien kehittämistyö esim. vanhempien tukeminen, joustavat opetusjärjestelyt, opettajien tietoisuuden lisääminen (taso 1, 2 ja 3).

- Kroonisesti poissaolevien oppilaiden monipuolinen tukeminen erityisesti pienten kuntien osalta (taso 3).

- Etäopetuksen kehittäminen osana kroonisesti poissaolevien ja sairaiden oppilaiden koulunkäyntiä esim. Tuuve-hanke (taso 3).

- Kansallisten suositusten antaminen ja tasa-arvoisen tukijärjestelmän kehittäminen kouluikäikäyttömien oppilaiden tueksi (tasot 1,2 ja 3).

- Teemaan liittyvän kansallisen tutkimustiedon saaminen sekä lähtötason tilanteesta että mahdolliset interventiotutkimukset (tasot 1,2, ja 3)

Tällä hetkellä perusopetuslaki ei mahdollista etäopetusta. Yhteenvedon hankkeen tuloksista esitetään, että yksittäisen oppilaan, jolla on koulunkäyntiä hankaloittava somaattinen tai psyykinen sairaus sekä oppilasryhmien (esim. pandemiatilanteessa) näkökulmasta olisi perusteltua täydentää perusopetuslakia niin, että etäopetusta olisi mahdollista toteuttaa erityistilanteissa.

Lähteet

- Albano, A. M. (2018). When children refuse school. Luento Helsingissä 3.10.2018.
- Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. (2018). Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Haettu 14.8.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>.
- Havik, T. (2015). School non-attendance. A study of the role of school factors in school refusal. PhD Thesis University of Stavanger no. 243. Stavanger: Stavangerin yliopisto.
- Heyne, D. A. (2018). School refusal: From research to relevance. Luento Tukholmassa 11.10.2018.
- Heyne, D. A., Sauter, F. M. & Maynard, B. R. (2015). Moderators and mediators of treatments for youth with school refusal or truancy. Teoksessa M. Maric, P. J. M. Prins & T. H. Ollendick (toim.), Moderators and mediators of youth treatment outcomes. New York, NY, US: Oxford University Press.
- Ingul, J. M., Havik, T. & Heyne, D. (2019). Emerging school refusal: A school-based framework for identifying early signs and risk factors. *Cognitive and Behavioral Practice*, vol. 26(1), 46–62. DOI: 10.1016/j.cbpra.2018.03.005.
- Kaltiala-Heino, R., Poutanen, P., Kilkku, N. & Rimpelä, M. (2003). Runsaiden koulupoissaolojen yhteys mielenterveysongelmiin yläasteikäisillä nuorilla. *Lääkärilehti* 58(14), 1677–1683.
- Kearney, C. (2002). Identifying the function of school refusal behavior: A revision of the school refusal assessment scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24(4), 235–245.
- Kearney, C. A. (2018). Helping school refusing children and their parents. A guide for school-based professionals. Oxford: Oxford University Press.
- Knollmann, M., Reissner, V. & Hebebrand, J. (2018). Towards a comprehensive assessment of school absenteeism: development and initial validation of the inventory of school attendance problems. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 28(3), 399–414.
- Myrskylä, P. (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12. Haettu 14.8.2019 osoitteesta <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret+ty%C3%B6markkinoiden+ja+opiskelun+ulkopuolella+17032011.pdf>.
- Ojala, T. (2017) Kun perusopetuksen oppilaat oireilevat psyykkisesti: opettajien kokemuksia. Väitöskirja <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6952-3>
- Pelkonen, L. (2013). Kun nuori ei mene kouluun. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Haettu 14.8.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013060112317>.

Ruutu, P. (2019) Psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa hoidettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin tukeminen perusopetuksessa ja sairaalaopetuksen koetut vaikutukset koulunkäyntiin. Väitöskirja <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-5547-4>

Sergejeff, J. (2017). Monni Online, ohjauksellista tukea perusopetuksen päättövaiheeseen ja nivelvaiheen siirtymään. Kuntakartoituksen tuloksia. Haettu 14.8.2019 osoitteesta https://monnionlinefi.files.wordpress.com/2017/10/monni_online_raportti.pdf.

Siren, M. (2017). Sulautuva oppiminen. Kirjallisuuskatsaus opettajan ja opiskelijan uusista rooleista. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Turun yliopisto.

Skedgell, K. K. & Kearney, C. A. (2018). Predictors of school absenteeism severity at multiple levels: A classification and regression tree analysis. *Children and Youth Services Review*, 86, 236–245.

Virtanen, T. (2016). Student engagement in Finnish lower secondary school. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* ISSN 0075-4625. Haettu 14.8.2019 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51563/978-951-39-6783-3_vaitos_2110_2016.pdf?sequence=5&isAllowed=y.

Virtanen, T. (2020) Kouluun kiinnittymisen teoriaa teoksessa Palmu. I (toim.) Takaisin kouluun - koulua kouluakäymättömille. Valterin julkaisusarja nro 4.

TUUVE PÄHKINÄNKUORESSA

Tuuve -hankkeessa kehitettiin kansallinen sulautuvan opetuksen malli, jonka piirissä opiskeli hankkeen aikana 178 oppilasta tukijoukkoineen. He suorittivat yhteensä 464 kurssia Muikun oppimisympäristöön. Lisäksi mallista kehitettiin paikallinen sovellus, jossa oppimisen tuen ja arvioinnin päävastuu oli kunnan nimeämillä opettajilla. Etäopetuskonsultaatiota saivat puolestaan 93 oppilaan opettajat ja koulut.

Mallia pilotoitiin kahdeksassa kunnassa, jotka osallistuivat sekä lähitapaamisiin että verkkokoulutuksiin. Mukana tässä toiminnassa oli 50 perusopetuksen päättövaiheen oppilasta. Heitä varten kehitettiin henkilöstökoulutusmalli ja sitä pilotoitiin sekä pilottikuntien henkilöstön kanssa että Valterissa sisäisenä koulutuksena.

Muikku-oppimisympäristöä muokattiin visuaalisemmaksi sekä selkeämmäksi niin opettajien kuin oppilaidenkin toiveiden pohjalta mm. suoritusten osalta sekä siten, että ohjaaja näkee graafista kirjautumiset sekä tehtyjen tehtävien määrät. Lisäksi sisältöjä muokattiin paremmin perusopetusikäisiä palveleviksi ja tuotettiin 10 uutta kurssia. Osa kursseista polutettiin eri arvosanoja tavoittelevia oppilaita varten.

Tuettu verkko-opetus osoittautui kustannustehokkaaksi tavaksi tukea psyykkisesti tai somaattisesti sairaan oppilaan koulunkäyntiä silloin, kun opiskelu näyttää muutoin hidastuvan tai keskeytyvän kokonaan. Mahdollisuus verkko-opintoihin tuotti toivoa, onnistumista sekä osallisuutta niin oppilaille kuin heidän huoltajilleenkin. Hankkeen tuloksissa esitettiin myös muita kansallisen tason toimenpiteitä vaativia kehittämissuhteita.

Tällä hetkellä perusopetuslaki ei mahdollista etäopetusta. Yhteenvedona hankkeen tuloksista esitetään, että yksittäisen oppilaan, jolla on koulunkäyntiä hankaloittava somaattinen tai psyykinen sairaus sekä oppilasryhmien (esim. pandemiatilanteessa) näkökulmasta olisi perusteltua täydentää perusopetuslakia niin, että etäopetusta olisi mahdollista toteuttaa erityistilanteissa. Oppilaiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisen perusopetuksen näkökulmasta tulisi tuetun verkko-opetuksen olla maksutonta.

VALTERI OTAVIA

Opetus- ja
kulttuuriministeriö